

The background of the entire page is a stylized, light blue map of the Nou Barris district in Barcelona, showing a network of streets and blocks. A solid green rectangle is positioned in the upper right quadrant, serving as a backdrop for the title and subtitle.

MEMÒRIES DEL DISTRICTE NOU BARRIS

La història de les ciutats
s'escriu mitjançant les memòries
dels seus ciutadans

Aigües de Barcelona

MEMÒRIES DEL DISTRICTE NOU BARRIS

La història de les ciutats
s'escriu mitjançant les
memòries dels seus ciutadans

www.memoriesdeldistricte.com

Sumari

Pròleg	6
Nou Barris sota la mirada de	
Ginés Cuesta	8
Història del districte	11
Cronologia	24
Memòries del districte de Nou Barris	26

Pròleg

La història “oficial” de la ciutat de Barcelona està ben documentada. Però hi ha tantes històries de Barcelona com veïns i veïnes té la ciutat. Tants caps tants barrets.

Amb la col·lecció de llibres *Memòries del districte* hem volgut fer zoom sobre els deu districtes de Barcelona per anar a trobar persones amb mirada pròpia. Ciutadans que, amb la seva empenta i vivències, han anat modulant la “seva” Barcelona des dels seus respectius barris.

Són testimonis en primera persona de barcelonins compromesos amb els anhels dels seus conciutadans. Alguns s’han arromangat per posar-se al capdavant d’associacions de veïns i de comerciants; d’entitats de caràcter cultural, social o esportiu; de moviments juvenils, reivindicatius, etc. D’altres regenten comerços emblemàtics, són veïns il·lustres o bé gent que fa barri de manera anònima. Cronistes tots, en definitiva, del seu districte.

La visió de conjunt que proporcionen aquests deu llibres articulen un nou tot, una nova mirada sobre la gran metròpoli. Barcelona és una ciutat viva, en constant evolució, i la seva història l’escriuen cada dia els seus ciutadans. Ho sabem bé des d’Aigües de Barcelona que, compromesos amb els barcelonins, fa 150 anys que cuidem l’aigua i, com ells, també fem ciutat.

A Nou Barris, Aigües de Barcelona ha col·laborat en el programa “A-porta”, promogut conjuntament amb l’Ajuntament de Barcelona i impulsat per la Confederació d’Associacions Veïnals de Catalunya (CONFAVC). Els destinataris del projecte “A-porta”, desenvolupat entre els anys 2016 i 2017, han estat persones de totes les edats, a les quals s’ha contactat, porta a porta, per oferir-los assistència especialitzada mitjançant altres veïns del barri formats en comunicació emocional i gestió eficient de l’energia i l’aigua per responsables de l’Agència de l’Energia de l’Ajuntament de Barcelona i d’Aigües de Barcelona.

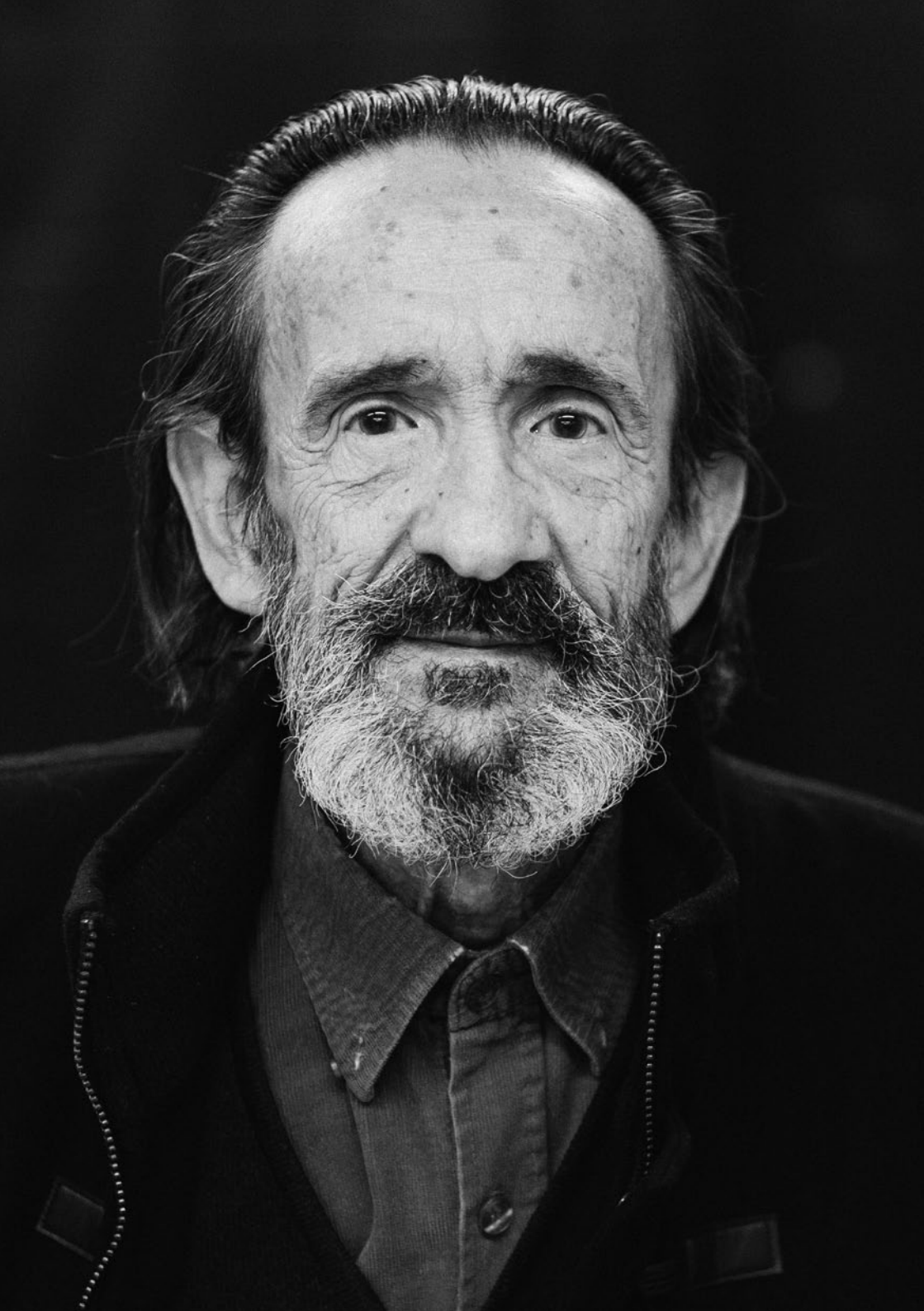
En l'actualitat ja no són 9, sinó 13 els barris que formen part del districte de Nou Barris, tots ells marcats per l'associacionisme reivindicatiu i veïnal. Nou Barris continua sent un lloc d'acollida d'immigració, de nous veïns vinguts d'arreu que troben suport gràcies a moltes associacions i grups de suport que treballen al districte.

Al Parc Central de Nou Barris, un dels més grans de la ciutat, s'hi conserva un element curiós: un aqüeducte construït l'any 1869. En aquella època, a Nou Barris hi havia dues grans conduccions d'aigua, una era la del Baix Vallès i l'altra la de Dosrius. Aquest fragment que hi ha al parc correspon a l'aqüeducte del Baix Vallès, que naixia a les conques de Santa Maria del Barberà i travessava Ciutat Meridiana i Torre Baró per, tot seguit, anar en paral·lel amb el de Dosrius pels barris de la Trinitat Nova i la Guineueta.

Aigües de Barcelona va impulsar la construcció de l'aqüeducte que portava aigua des de Dosrius fins als dipòsits de Sant Martí de Provençals. En total, la conducció tenia més de 37 quilòmetres de longitud, una obra enorme que, provinent del Maresme, travessava els barris de la Trinitat Nova, Torre Baró i la Guineueta. Totes aquestes conduccions van estar actives fins a la dècada dels seixanta del segle passat.

Ignacio Escudero

Director General d'Aigües de Barcelona

“Sempre he buscat la bellesa. Si la busques, sempre la trobes. Només cal esperar el moment del dia en què la llum està al teu favor”

Ginés Cuesta Fotògraf

Entre el 1952 i el 1955 es van construir a Verdum les anomenades Cases del Governador. Eren 41 blocs aïllats de mitja alçada que comptaven amb un total de 900 habitatges d'entre 19 i 25 metres quadrats de superfície. La urbanització, edificada en un temps rècord, havia d'allotjar, en principi de manera temporal, els barraquistes de diferents zones de Barcelona, especialment de la Diagonal, on estava previst que se celebrassin els actes centrals del Congrés Eucarístic de 1953.

Entre les persones desplaçades a les Cases del Governador, també anomenades popularment “las casitas de papel”, hi havia Ginés Cuesta i la seva família: l'àvia, la mare, una germana i un germà. El Ginés només tenia 7 anys i aquell nou món allunyat de la ciutat el fascinava: “Quan vam arribar tot estava envoltat de masies i camps. Jo em vaig criar al carrer. O, més ben dit, entre aquests camps. Els nens anàvem a les masies i agafàvem fruita i verdura del masover. De vegades havíem de sortir cames ajudeu-me. Recordo una infància molt feliç, malgrat totes les mancances que hi poguessin haver, que no eren poques. Per agafar el metro, havies de caminar fins a Fabra i Puig, i la tornada encara era més feixuga perquè es feia costa amunt. En tot cas, jo veia aquest món des de la perspectiva d'un nen, i aquests inconvenients no m'impedien gaudir d'aquest entorn que, per a mi, era un autèntic paradís”.

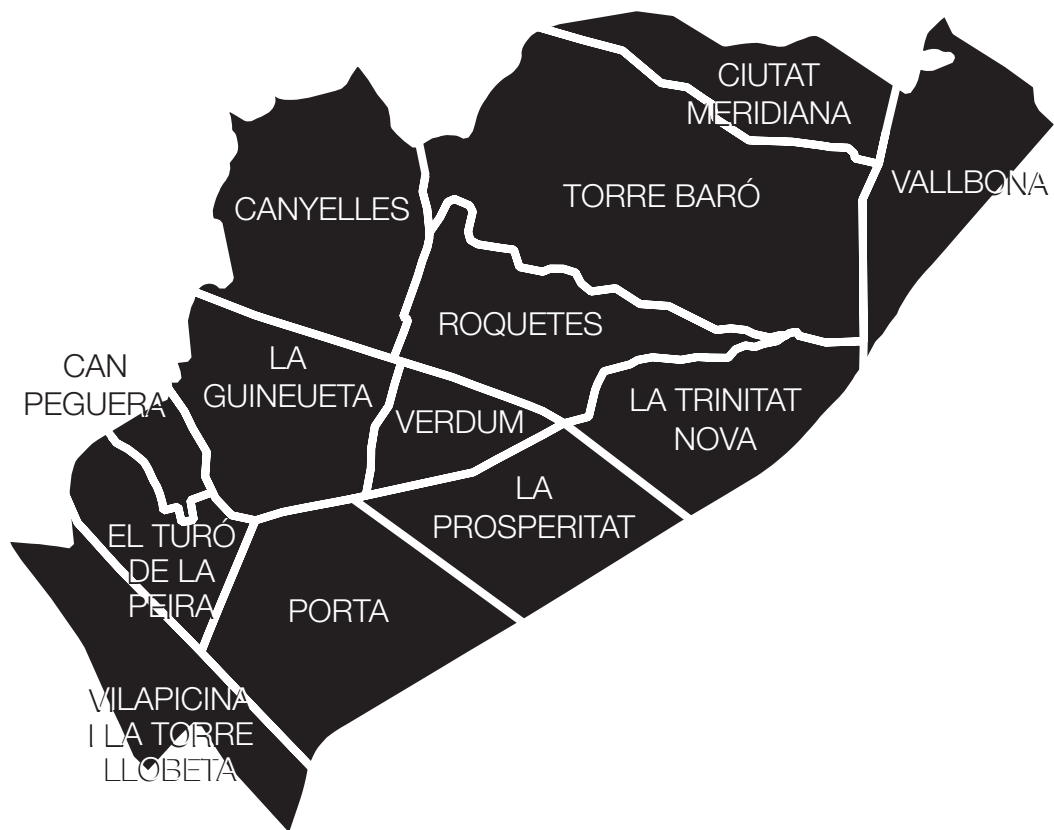
Als onze anys el Ginés va començar a treballar de carboner. Als catorze, havia de desplaçar-se cada dia fins al centre de Barcelona, primer perquè va aconseguir una feina en una botiga de queviures al passeig de Gràcia i, després, com a grum en un hotel a la ronda Universitat. El 1962, amb disset anys, es va comprar la primera càmera fotogràfica i va començar a enregistrar allò que captava la seva atenció. “Des de ben petit em fixava molt en tot el que veia: els camps, els edificis, les persones... Crec que aquí

comença el meu interès per la fotografia. Les primeres fotos que vaig fer van ser les de la gran nevada d'aquell any. Em penjava la càmera al coll i ho fotografiava tot. Al barri era molt més fàcil perquè la gent em coneixia i em deixaven fotografiar-los sense immutar-se gaire, que és el que busco. Una fotografia mai pot ser igual si la persona que tens al davant és conscient de la càmera", afirma el Ginés.

Durant els anys seixanta, Verdum, igual que les zones adjacents, va viure una autèntica transformació urbanística. El barri arribava als 50.000 habitants, bona part dels quals eren immigrants, sobretot procedents d'Andalusia i de Galícia, que venien a treballar al sector de la construcció o a les fàbriques dels voltants. El Ginés va anar enregistrant petits fragments de la vida dels seus veïns i dels canvis que veia al seu entorn.

El 1967 va marxar a fer el servei militar i en acabar-lo es va embarcar en diferents vaixells mercants que el van portar a Nova York, on va viure fent feines a la indústria metal·lúrgica i a l'hostaleria durant tres anys més. El 1971 va tornar a Barcelona i va estudiar fotografia i cinema. El 1973 va col·laborar amb l'enginyer Carles Buigas en el disseny de la font lluminosa de Salou. El 1975 es va instal·lar a Verdum. "Urbanísticament el barri no havia canviat gaire, però en el pla social i polític, estava molt més mobilitzat. Hi havia moltes manifestacions. Jo no vaig tenir molt d'interès a fotografiar aquestes protestes. De fet, cada vegada que ho intentava la policia sempre m'acabava prenent la càmera. A més, tenia la sensació que això ja ho explicaven altres persones. Quin sentit tenia repetir allò que tothom ja sabia? Jo volia mostrar precisament altres aspectes dels quals ningú no parlava: la vida quotidiana d'aquests barris tan allunyats del centre de la ciutat", reflexiona.

Ginés Cuesta ha combinat la fotografia amb altres feines. Malgrat no dedicar-s'hi a temps complet, la seva afició a la fotografia li ha permès deixar un llegat fotogràfic immens dels darrers cinquanta anys de la història dels barris de Verdum, la Prosperitat i Roquetes. Des de fa uns anys, col·labora amb l'Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris per catalogar-ne les fotografies. El 2012 l'Arxiu va muntar una exposició de la seva obra, que portava per títol *Verdum parcel·lat*. Són, totes, fotografies d'aquesta vida quotidiana que Ginés Cuesta ha buscat retratar, fragments de la vida que potser no es van publicar gaire als diaris, però que també mostren la realitat de Nou Barris. "Sempre he buscat la bellesa. Si la busques, sempre la trobes. Només cal esperar el moment del dia en què la llum està al teu favor", conclou.

DISTRICTE
NOU
BARRIS

*Cases Barates de Peguera.
Any: 1930.*

Nou Barris

HISTÒRIA DEL DISTRICTE

Nou Barris té una història complexa perquè agrupa retalls urbans de dos antics municipis del Pla de Barcelona: Sant Andreu de Palomar i Horta. Per començar, actualment ja no són nou barris, en són tretze amb una personalitat ben marcada. De fet, la història de Nou Barris és la història de l'associacionisme reivindicatiu i veïnal que es va agrupar al final del franquisme en l'associació Vallbona-Torre Baró-Trinitat 9 *barrios*, que agrupava també el barri de Verdum, Roquetes, la Prosperitat, la Guineueta, Canyelles i Ciutat Meridiana. Allò que unia aquests elements d'urbanisme kàfkià

era la població, majoritàriament migrada a Catalunya durant els seixanta, i la manca de serveis de tota mena, sobretot transport, però també equipaments, zones verdes, escoles, guarderies, serveis de neteja i, en alguns casos, aigua i llum. Des de la revista *9 barrios*, es reivindicaven uns barris millors i socialment més justos i que s'acabés amb l'urbanisme caòtic. És durant la democràcia que aquesta zona de la ciutat va acabar convertint-se en un districte, concretament l'any 1984. És, doncs, un districte, un poblament humà definit per la gent, pels veïns que van lluitar de valent per la seva dignitat.

La història de Nou Barris és una història recent de recorregut complex i divers. Començarem el nostre trajecte pel districte a l'antic Institut Mental de la Santa Creu, i ho farem per un motiu de pes: el procés especulatiu de construcció d'habitatges del districte va començar en els terrenys d'aquest centre de salut mental. Els edificis centrals són ara la seu del districte i acullen diversos serveis, entre els quals un de destacat, la Biblioteca Popular, una de les més grans de Barcelona. El centre mental va ser projectat pel doctor Emili Pi i Molist i per l'arquitecte Josep Oriol Bernadet l'any 1855. Tot i que les obres no van acabar fins a l'any 1915, ja funcionava activament des del 1889. L'edificació és molt interessant des del punt de vista arquitectònic i ens remet a l'esforç del doctor Pi i Molist de bastir un espai sanejat i higiènic per al tractament de les malalties mentals. Pi i Molist, a més, era molt aficionat a la botànica, i el recinte va ser concebut com un gran espai enjardinat, on els malalts podien trobar un ambient acollidor per a la seva recuperació. Tot plegat ocupava més de 120 hectàrees de terreny, amb terres de conreu, pastures i masies, i anava des de la serra de Collserola fins a l'actual passeig del Verdum. Doncs bé, en aquest terreny immens va començar a la dècada dels cinquanta i seixanta del segle XX un dels processos de construcció d'habitatges més ràpids i caòtics que ha viscut la ciutat. Atenció! Els actuals barris de la Guineueta, Canyelles i algunes zones de Verdum i de Can Peguera estan construïts sobre aquests terrenys, l'equivalent a unes 120 illes de l'Eixample. L'Institut Mental de la Santa Creu va funcionar com a hospital psiquiàtric fins a l'any 1987.

Deixem enrere l'institut mental i enfilem direcció ponent. Ara us trobeu en un dels parcs més grans de la ciutat, el Parc Central de Nou Barris. És una gran zona enjardinada on hi ha molts elements d'interès, com per exemple dos estanys. En un d'ells, s'hi conserva un element curiós: un aqüeducte construït l'any 1869. Ara l'aqüeducte fa de pont, però abans portava aigua.

*Instal·lant el clavegueram els diumenges al barri de Roquetes.
Any: 1964.*

A Nou Barris hi havia dues grans conduccions d'aigua, una era la del Baix Vallès i l'altra la de Dosrius. Aquest fragment que hi ha al parc correspon a l'aqüeducte del Baix Vallès, que naixia a les conques de Santa Maria del Barberà i travessava Ciutat Meridiana i Torre Baró per, tot seguit, anar en paral·lel amb el de Dosrius pels barris de la Trinitat Nova i la Guineueta. De fet, a Ciutat Meridiana es conserva un dels trams més vistosos d'aquest aqüeducte que paga la pena visitar i que es troba damunt del torrent de Tapioles. L'aqüeducte de Dosrius va ser construït al darrer terç del segle XIX. La Companyia d'Aigües de Barcelona va impulsar la construcció d'un aqüeducte que portava aigua des de Dosrius fins als dipòsits de Sant Martí de Provençals. En total, la conducció tenia més de 37 quilòmetres de longitud, una obra enorme que, provinent del Maresme, travessava els barris de la Trinitat Nova, Torre Baró i la Guineueta. Totes aquestes conduccions van estar actives fins a la dècada dels seixanta del segle passat.

Del Parc Central de Nou Barris girem cap al sud, en direcció al Turó de la Peira. Enmig ens trobarem una zona de cases baixes que contrasta amb

les edificacions de l'entorn: són les Cases Barates de Can Peguera, que han sobreviscut miraculosament a l'afany especulador de l'entorn. Són casetes blanques, no gaire grans, que es van construir en terres de la marquesa de Castellbell l'any 1928 i on un té la sensació que encara es fa vida de poble. El Patronat de l'Habitatge de Barcelona, arran de l'Exposició Internacional del 1929, va construir quatre nuclis de Cases Barates per tal d'acollir una part de la població que vivia en barraques a Montjuïc. Els habitants de les Cases Barates han lluitat durant molts anys per evitar que el seu barri desaparegui. L'Ajuntament va impulsar la modificació del Pla General Metropolità del 1976 per tal de mantenir el patrimoni arquitectònic de Can Peguera, a Nou Barris, traient la desafectació de 657 habitatges.

Anem ara a la plaça del Virrei Amat a agafar l'autobús, el 58. A la Via Júlia deixem el 58 i agafem el 76, que ens portarà prop de Torre Baró. El destí és una casa d'autoconstrucció del carrer Sant Feliu de Codines amb unes vistes sobre la ciutat magnífiques. Aquí vivia un conductor d'autobús, Manuel Vital, l'heroi de Torre Baró. L'any 1978, el Manuel va segrestar el seu autobús i amb l'oli del mateix vehicle va escriure de manera ben visible una pancarta que deia: "Línea de autobús para un barrio obrero", i es va dirigir cap a aquest barri: Torre Baró. Segons la Companyia de Transports i l'Ajuntament de Barcelona, els carrers —estrets, mal asfaltats i plens de revolts— no permetien el pas d'autobusos, la qual cosa feia que els veïns i veïnes, la major part treballadors de Torre Baró, no disposessin de transport públic. Els veïns portaven molts anys queixant-se i reclamant una solució sense resultat. El Manuel va demostrar que sí, que es podia pujar fins a Torre Baró, i va ser aclamat com un heroi al barri. Quan va tornar a la ciutat va ser detingut per la policia al carrer València i l'endemà, jutjat per segrest. La cosa no va anar a més, va ser readmès a la companyia i, gràcies a la seva acció, el transport públic va arribar a Torre Baró. El Manuel va ser president de l'Associació de Veïns de Nou Barris i, l'any 1998, va rebre la Medalla d'Honor de l'Ajuntament de Barcelona.

Anem a veure la Torre del Baró. En una zona plana del puig de les Roquetes, s'aixeca una edificació singular que data de principis del segle XX, ara restaurada. En aquest punt, s'hi ha construït ara un mirador. La torre que podeu veure s'havia de convertir en un hotel, dins d'una àrea que havia de ser residencial, però el projecte inicial va quedar aturat. A mitjans de la dècada dels cinquanta del segle passat, moltes famílies obreres amb pocs recursos van començar a construir-hi casa seva, com la del Manuel. I

*Torre Baró. Segrest de l'autobús 47.
Any: 1978.*

d'aquí va sorgir un dels barris de Nou Barris, Torre Baró. Des d'aquest punt podeu veure Ciutat Meridiana, a tocar del municipi de Montcada i Reixac, una imatge que impressiona. És un gran conjunt de blocs enormes, construïts sobre els pendents de la serra de Collserola a la dècada dels seixanta, que en el passat no disposaven ni d'equipaments ni de serveis i que a més tenien moltes deficiències en la construcció. Enmig de les edificacions hi ha una plaça, la plaça Roja. En aquesta plaça, s'hi reunien els veïns en assemblees espontànies per tal de reclamar als promotors de les obres i a l'administració millores en les seves condicions de vida. La policia franquista intentava frenar aquest moviment assembleari i carregava contra els veïns de tant en tant. Els habitants de Ciutat Meridiana tenien fama de revolucionaris; d'aquí que els veïns bategessin la plaça com a plaça Roja.

Davant de Ciutat Meridiana i de Torre Baró hi ha un altre barri, Vallbona. Però, a primera vista, sembla una missió impossible arribar-hi. El proble-

ma es va resoldre l'any 2006, quan es va inaugurar el pont del Congost, que salva les vies del tren i l'AP-7. El pont permet el pas de vehicles i de persones, amb rampes i ascensors. Ja som al barri de Vallbona, a tocar del Besòs, l'únic reducte de la ciutat de Barcelona on encara hi ha camps de conreu: l'horta de la Ponderosa, que té més de set hectàrees. Aquest barri, de manera semblant a Torre Baró, es va anar omplint a la dècada dels cinquanta de cases autoconstruïdes per famílies modestes. El barri, però, va quedar aïllat amb la construcció de l'AP-7. Atenció! Si aneu a la vora dels camps pel cantó de ponent del barri podreu veure el Rec Comtal discorrent a l'aire lliure. De fet, la Ponderosa es rega amb aigua del Rec.

Deixem Vallbona i anem a veure semàfors al barri de la Prosperitat. L'abril del 1976 les dones del barri van tallar el trànsit durant 28 dies per reclamar un semàfor que evités més accidents. Tallaven el trànsit de dia i feien as-

*Ciutat Meridiana. La policia contra els manifestants.
Any: 1977.*

semblees de nit. El 10 d'abril de 1976, l'Associació de Veïns de Nou Barris es va manifestar a la plaça de Sant Jaume amb un lema prou clar: "Muerte NO, semáforos SÍ". El barri de la Prosperitat pren el nom d'una antiga cooperativa obrera dels anys trenta que hi havia allà. La Prosperitat va créixer caòticament, com tots els barris de la zona, sense serveis ni infraestructures. La Prosperitat té una plaça molt bonica i transitada, la d'Àngel Pestanya, que ha patit diverses remodelacions en les darreres dècades, la més recent feta pel taller Miralles-Tagliabue. Una mica més amunt de la plaça, hi ha una altra zona remodelada interessant (des del punt de vista urbanístic): la Via Júlia, una complexa urbanització que situa un passeig central entre dues vies de circulació a dos nivells. El passeig té aire de rambla i fa goig, i s'hi poden contemplar diverses obres d'interès d'escultors contemporanis, com *Júlia*, de Sergi Aguilar, conegut popularment com "l'Arbre dels Penjats", per la seva forma característica.

A l'altra banda de la Via Júlia, hi ha el barri de Verdum. L'any 1971, les dones del barri es van mobilitzar per aturar la construcció d'un abocador d'escombraries a la serra de Collserola, al lloc anomenat el Forat del Vent. Nou dones decidides es van posar unes samarretes on hi havia escrit: "BA-SU-RA-CO-LL-SE-RO-LA-NO" i van entrar al ple de l'Ajuntament. Eren 9, en representació de Nou Barris. El barri de Verdum deu el nom a la sagnant batalla de la Primera Guerra Mundial. De fet, a la dècada dels anys vint, va començar a urbanitzar-se aquesta zona, amb cases petites, de planta baixa amb jardí. Un dels barris que es van formar rebia el nom del barri de Charlot, en honor de Carmel Tusquellas, un torero pallasso que imitava el personatge immortalitzat per Charlie Chaplin. Les bromes que feia Carmel Tusquellas a les places de toros es coneixien com a xarlotades, un mot que s'ha guanyat el seu lloc al diccionari. El Carmel va construir casa seva al barri i va ser un dels primers lluitadors del moviment veïnal. L'any 1925 va constituir una associació de defensa que era coneguda com Els Propis. Avui una placeta amb una font el recorda.

El barri va créixer durant la dècada dels cinquanta a corre-cuita amb les anomenades Cases del Governador i el polígon de l'Obra Sindical del Hogar. Els habitatges van ser una iniciativa del governador civil franquista Felipe Acedo Colunga, amb l'objectiu d'allotjar-hi de pressa i corrents les persones que vivien en barraques a la zona de la Diagonal, on s'havien de celebrar els actes centrals del Congrés Eucarístic. Els habitatges eren pèssims, comptant que molts tenien només 20 metres quadrats de super-

Cases del Governador.
Any: 1981.

*Barraques Santa Engràcia, a l'actual plaça d'Àngel Pestaña.
Any: 1978.*

fície. L'any 1992 es va reconstruir una part important d'aquests habitatges, concretament 41 blocs.

Anem a ocupar una fàbrica al carrer Port Lligat, a la Trinitat Nova. Aquí es va construir una fàbrica d'asfalt que tan sols va funcionar un dia. El 9 de gener de 1977, les veïnes de la Trinitat Nova i de Roquetes van entrar a la fàbrica de nova creació, van aturar les màquines i van ocupar l'espai per fer-hi activitats culturals. No volien més fums ni fàbriques al barri, ja n'estaven ben tipes. Després d'una setmana d'ocupació, l'Ajuntament de Barcelona va decidir tancar-la. El barri de la Trinitat també va créixer ràpidament durant la dècada dels cinquanta, amb una particularitat: moltes de les cases es van construir amb ciment alumínic, el que va causar aluminosi a la dècada dels noranta. L'any 1997 es va aprovar un pla per remodelar el barri i allotjar de nou les persones que vivien als edificis afectats. Un dels equipaments recuperats pel barri és l'anomenada Casa de

l'Aigua, un edifici industrial de principis del segle XX que va funcionar com a planta de tractament d'aigua fins a l'any 1989. L'edifici es va restaurar l'any 2015.

Un altre dels barris que va patir aluminosi als noranta va ser el Turó de la Peira. Al Turó, que ja era un parc l'any 1936, hi ha una de les pinedes més maques de Barcelona. Durant la dècada dels anys cinquanta, es va començar a construir de pressa i corrents amb ciment aluminic, que enduria més ràpid. L'any 1990, un edifici del carrer Cadí es va ensorrar i va morir una veïna, Ana Rubio. Centenars d'habitatges es desfeien com castells de sorra i van haver de ser apuntalats. La gent va haver de viure força temps, indignada, amb els puntals a les cases. Un gran nombre d'illes van haver de ser completament rehabilitades, es van enderrocar molts edificis i es va reorganitzar el conjunt urbà.

Manifestació al barri de la Prosperitat per demanar un institut.
Any: 1976.

Anem a veure una masia que ha aconseguit mantenir-se dempeus malgrat la pressió urbanística. Al passeig de Maragall hi ha la torre Llobeta, una de les masies més antigues del Pla de Barcelona, del segle XV. Fins a mitjans del segle XX encara es conreaven les terres d'aquest mas. Ara acull un centre cívic i una biblioteca popular. Vilapicina i Torre Llobeta és el barri més meridional de Nou Barris, tocant a Horta. Vilapicina estava considerat un barri dels afores de Sant Andreu. L'any 1870 es va projectar un passeig que va unir Sant Andreu amb Vilapicina, que es correspon avui amb el traçat del passeig de Fabra i Puig. Anem a un petit poble pagès. Al carrer Pere d'Artés, s'hi conserven l'església barroca de Santa Eulàlia, l'edifici de la rectoria, l'hostal de Ca n'Artés i la masia de Can Basté, que resta unida a l'església per un pont. A la vora hi ha força cases del segle XIX que han sobreviscut miraculosament en un districte on es va construir a l'engròs.

Ja anunciàvem al principi que el recorregut històric per Nou Barris seria complex. De fet hem arrencat al segle XX i hem acabat gairebé al segle XVI. Nou Barris, a hores d'ara, continua sent un lloc d'acollida d'immigració, de nous veïns vinguts d'arreu del món que, gràcies a associacions i grups de suport, es troben acollits en un entorn ciutadà que sap el que és haver de lluitar per poder viure amb dignitat.

9 BARRIOS

Rua 83

Hoja informativa de la Asociación de
Vecinos del sector Trinidad-Torre Baró-Vallbona.

DICIEMBRE-71

EDITORIAL

NUEVE BARRIOS aparece como boletín interior de la Asociación de vecinos del Sector Vallbona-Torre Baró-Trinidad.

Toda Asociación tiene el derecho y la necesidad, al mismo tiempo, de buscar una comunicación fácil entre sus socios por medio de un boletín, una revista o simplemente una hoja informativa.

Pues bien, NUEVE BARRIOS va a ser el elemento comunicativo de todos los vecinos que unidos geográficamente por ser del mismo sector y sobre todo afectados por los mismos problemas, tenemos necesidad en todo momento de conocer la marcha de aquellos acontecimientos que nos afectan como vecinos de estos barrios a los que la Asociación tiene el derecho y la obligación de prevenir y defender.

La conducta del Ayuntamiento nos ha mostrado la necesidad que tenemos de la comunicación por medio del Boletín NUEVE BARRIOS para evitar arbitrariedades y hacer que se obre en justicia.

¿Alguien tiene dudas de que los vecinos de este sector (como dijimos un día al Sr. Alcalde), nos consideramos ciudadanos de tercera en relación a la vida de la ciudad?

Preguntemos al Ayuntamiento: ¿Qué ha hecho para que nos sintamos satisfechos de vivir en Barcelona?.

Como veis, este primer contacto no es abstracto, si no concreto. Es decir partimos de problemas. El mas gordo el:

Cronologia de Nou Barris

1869

Es
construeix
l'aqüeducte
de Dosrius

1889

S'inauguren
les
instal·lacions
de l'Institut
Mental de la
Santa Creu

1925

Carmel
Tusquellas
crea
l'associació
de defensa del
barri Els Propis
a Verdum

1928

S'aixequen
les Cases
Barates de
Peguera

1936

El Turó de
la Peira es
converteix
en parc

1952

Comença la
construcció
de les
Cases del
Governador

1971

Actes de
protesta contra
la instal·lació
d'un abocador
d'escombraries
a Collserola

1975

Es crea
l'Associació
Trinitat-
Torre Baró-
Vallbona

1978

Manuel Vital segresta un autobús i el puja fins a Torre Baró

1984

Es crea el districte de Nou Barris

1987

Tanca l'antic Institut Mental de la Santa Creu

1992

Es construeixen nous blocs per substituir les Cases del Governador

1998

Manuel Vital rep la Medalla d'Honor de l'Ajuntament de Barcelona

1999

S'inaugura el parc Central de Nou Barris

2006

S'inaugura el pont del Congost

2015

Es restaura la Casa de l'Aigua de la Trinitat Nova

MEMÒRIES DEL DISTRICTE
NOU BARRIS

DAVID HERRERA CARDOSO

PROFESSOR DEL CIRC SOCIAL DE L'ATENEU POPULAR 9 BARRIS

Des dels seus inicis l'Ateneu Popular 9 Barris ha entès l'activitat cultural com un instrument de transformació social. Dins de la diversitat de propostes que s'han anat formulant des del 1977, la formació en circ ha estat, i continua sent, el principal eix de treball. Després dels primers tallers, es va crear una escola de circ per a infants; uns anys més tard, la de joves, i, finalment, el Centre de les Arts del Circ Rogelio Rivel, centre de referència a tot Catalunya.

David Herrera va ser un dels primers alumnes d'aquests tallers de circ. Avui és professor de circ social en aquest mateix ateneu on ell es va formar, feina que compagina amb les actuacions del circ Los Herrerita, del qual és un dels tres cofundadors, i amb la formació a altres escoles.

Com es va introduir en el món del circ?

Quan tenia 15 anys anava pels voltants de l'Ateneu amb els amics perquè era un lloc allunyat dels edificis i podíem estar tranquils. A l'Ateneu ens vam trobar gent més gran que començava a practicar circ i ens van convidar a participar-hi. Vaig anar provant diferents habilitats i, de mica en mica, m'hi vaig anar implicant més i, una mica per casualitat, la meua vida es va encarar cap al circ.

Què creu que li va aportar el circ en aquell moment en què encara era un adolescent?

Als 15 anys, encara t'estàs construint com a persona. La manera que tens d'encarar el futur probablement està molt condicionada pel que veus a l'escola, la televisió, l'entorn social... Crec que l'Ateneu i les classes de circ em van donar respostes a preguntes internes que probablement no havia ni verbalitzat.

A l'Ateneu de Nou Barris vaig trobar un lloc on la gent era com jo intuïa que volia ser. Aquí es respirava un esperit alegre, humanista, amb ganes d'en-

Escola de circ.

carar el futur... La gent era amable, tenia uns valors, existia una consciència social. M'agradava que tot això fos palpable quan entraves a l'Ateneu, donava resposta a la meua manera de ser i va fer que m'hi volgués quedar.

En l'àmbit formatiu, vaig ser alumne en un moment en què l'Ateneu va prendre un paper molt destacat per revifar el circ. Va haver-hi un moment que semblava que el circ estava mort, quan en realitat hi havia molts artistes fent espectacles molt interessants, però que potser no arribaven al gran públic. I des de l'Ateneu s'impulsa aquesta formació de circ més trencador amb artistes d'arreu.

I ara, amb el pas del temps, com creu que l'ha condicionat com a persona l'Ateneu Popular 9 Barris?

Crec que aquí m'he format com a persona. En el pla acadèmic, no he estudiat gaire. Vaig fer Formació Professional i ho vaig deixar a mitges. I aquí he aconseguit moltes eines per gestionar la vida. No ho buscava, però m'ho he trobat. Moltes de les vivències que he tingut a l'Ateneu han estat per a

mi com uns estudis. Gràcies al circ, també he pogut viatjar, relacionar-me amb gent diferent, conèixer altres cultures... I tot això ha estat part de la meva formació.

També m'agradaria destacar la importància que va tenir el meu pas per l'església Santa Maria Magdalena, primer, i el Casal de Joves de Roquetes, després. A l'església hi havia capellans *progres* que acollien els nens i ens portaven de colònies... Aquest va ser el meu primer contacte amb el món associatiu.

Després vaig entrar a formar part del Casal de Joves de Roquetes, una altra entitat del barri molt important, on vaig coincidir amb un munt de persones que em van aportar molt. Una part d'aquesta etapa va coincidir amb la meva entrada a l'Ateneu. Aquest ha estat el recorregut que he fet pels centres associatius del barri.

Com ha canviat la manera d'ensenyar circ des que va començar, ara que en forma part com a professor?

Quan vaig arribar no hi havia aquesta etiqueta de "circ social" que tenim ara, però crec que l'objectiu ja era transmetre uns coneixements per millorar la condició de la persona. De fet, fa uns anys van venir formadors del circ social del Circ du Soleil i ens van dir que nosaltres ja estàvem fent circ social des de feia molt de temps. Jo crec que l'enfocament d'ajudar ha mogut el circ que ensenyem a l'Ateneu des dels inicis. Per a mi, la principal diferència respecte de quan jo vaig venir a aprendre circ és que en aquell moment es treballava d'una manera més espontània i ara tot està més programat, més planificat.

Un altre canvi important és que al principi els professors treballaven de manera voluntària i, des de fa uns anys, se'ns remunera econòmicament. A l'Ateneu sempre s'ha intentat que els treballadors tinguéssim unes condicions laborals dignes, però també és cert que els que duem a terme aquesta feina ho fem d'una manera molt vocacional. Ens hi impliquem al màxim. I en tots aquests projectes sempre hi ha algunes hores de voluntariat: reunions, transport de material i altres feines que no figuren al contracte. Potser fem aquest esforç extra perquè estem en un projecte amb un fort component social.

D'altra banda, he de dir que soc una mica crític respecte al fet que acabi havent-hi una programació o tecnificació excessiva. Hi ha un punt d'es-

pontaneïtat que val la pena preservar. L'essència del circ social també és la capacitat d'improvisar, d'adaptar-se a cada moment, d'estar obert, de no tenir reserves... Hem de millorar preservant el que ens ha permès créixer.

El concepte de circ social està en contínua evolució. En general, s'aplica quan l'ensenyament del circ s'adreça a grups especials, en risc d'exclusió social, ja sigui perquè presenten alguna discapacitat, tenen problemes econòmics, estan a la presó... Però quan dono classes de circ sempre busco aquest vessant social d'ajudar aquella persona a expressar-se i que doni el millor de si mateixa, independentment d'on estigui donant les classes.

Com creu que ha influït al barri una entitat com l'Ateneu Popular 9 Barris i també el fet que sigui un centre de formació en circ de primer ordre?

L'Ateneu és una entitat amb projecció no només al barri, sinó a tot Barcelona. Penso que si l'Ateneu Popular 9 Barris o el circ social que aquí impartim no existissin, el barri seria pitjor. Aquest espai és una finestra a la cultura en un barri molt allunyat del centre de la ciutat, que és on normalment es concentren les entitats culturals. Aquí els nens tenen una referència del circ molt clara. A altres districtes s'ha replicat el model que fem servir aquí. Durant molt de temps aquesta era l'única escola de circ infantil de la ciutat i ara n'hi ha moltes. I això és molt bo perquè el circ té una funció social molt gran, molt valorada per educadors i pares, però potser no prou cuidada per part de l'administració.

El circ et permet desenvolupar moltes habilitats i molt diferents, tot i que també és cert que no tots els nens hi connecten. Crec que l'art en general és una gran eina d'educació. S'han d'ensenyar diferents disciplines perquè cadascú s'expressi a través d'aquella en què se senti més còmode: la música, la pintura, la literatura, el circ... Tots necessitem expressar-nos.

A mi no m'agrada dir que aquest és un barri marginal, perquè trobo que és un barri força privilegiat. En part crec que és així per la seva vida associativa a través d'entitats com el mateix Ateneu, el Casal de Joves de Roquetes, el centre cultural Ton i Guida... Aquestes entitats fan una funció social molt destacada i han donat una identitat molt forta als veïns. Si, a més, hi afegim que el barri és a la muntanya, no hi ha dubte que es tracta d'un barri privilegiat.

SANDRA CABEZAS

"El circ és una disciplina totalment diferent de les activitats extraescolars, ja que aporta autosuperació. És un reclam per a la població jove, ja que hi havia un buit; a més, té molt d'èxit a l'Ateneu".

JORDI TORT

"El circ és una manera de participar a l'Ateneu i fer que els fills entrin en contacte amb la història de l'associacionisme del barri per combatre la pobresa i la falta de recursos. A l'Ateneu és on va començar tot".

JESÚS ESPERABÉ

"Al circ, els nens treballen l'autonomia i l'autoestima; espero que en gaudeixin. És important tenir un espai comunitari que sigui cultural, lúdic, reivindicatiu i tingui equipaments".

IGNASI FÀBREGAS

"Del circ m'agrada el tracte proper dels monitors i com creuen en el projecte. El David encarna la visió de barri, és un gran reivindicador i intenta apropar l'Ateneu a la gent d'aquí".

MÍRIAM REDONDO

"Com a extraescolar, el circ respon a moltes necessitats, és multidisciplinari. Per la filosofia de l'Ateneu, és l'únic lloc on t'aplaudeixen quan t'equivoques, no hi ha filtre".

ILU MORENO

"El circ combina les habilitats d'expressió corporal amb una crítica social per reivindicar qüestions a través de l'art. La meua filla va voler entrar-hi perquè hi havia nens de la classe que hi anaven".

CÉSAR FLORES

"Els nens s'ho passen molt bé i veuen com se superen cada dia. La nena arriba sempre saltant de classe. A mi m'agrada venir a l'Ateneu perquè hi ha ambient de barri, és un centre de trobada".

JORDI GONZÁLEZ

"Des de sempre he tingut molta vinculació amb l'Ateneu. Jo venia de jove a veure els concerts perquè eren molt diversos: podien organitzar un concert de rap com de heavy. Està obert a tothom i pots aportar-hi idees".

ROSER SOLÀ MONTSERRAT

PROFESSORA I AUTORA DE DIVERSOS LLIBRES SOBRE
L'ENSENYAMENT A NOU BARRIS

La trajectòria professional de Roser Solà sempre ha estat lligada a l'ensenyament. Als anys seixanta va estar involucrada en la creació de l'escola Pla de Fornells, a Roquetes, basada en els principis de l'escola activa. Durant molts anys, va ser docent a l'institut de batxillerat Sant Andreu Valldaura, on també va exercir de directora i cap d'estudis. La seva tasca educativa va arribar a Xile al principi de la seva carrera, i a Nicaragua als anys vuitanta i, ja jubilada, novament, a la primera dècada dels 2000, concretament a la Universidad Centroamericana.

És autora, entre d'altres, de llibres com *L'Institut Sant Andreu Valldaura. Els fruits d'una llarga lluita* (1994); *L'Institut Industrial de Catalunya i l'associacionisme industrial des de 1820 a 1854* (Premi Ciutat de Barcelona 1998); *L'escola Ton i Guida. Quan la pedagogia activa va anar al suburbi. Barcelona 1962-1994* (Premi de Pedagogia Rosa Sensat 2001) i *L'Ensenyament a Nou Barris* (2017).

Actualment, la Roser està jubilada, però continua totalment activa. És professora associada d'ESADE en ciències socials i dona classes de català per a estrangers al centre Ton i Guida. A més, els darrers anys ha estat investigant sobre el paper de la dona en l'activisme al districte de Nou Barris.

Vostè va néixer a Mataró. En quin moment ve a viure a Nou Barris?

Vaig arribar a Roquetes el 1966. Formava part d'un grup cristià compromès a treballar en el món social problemàtic. En aquell moment, aquests barris van viure una immigració massiva. Només hi havia habitatges, no hi havia infraestructures. La parròquia de Sant Sebastià va promoure la creació de l'escola Pla de Fornells a Roquetes. Un grup de mestres vam venir a viure aquí en un pis minúscul per treballar en aquesta escola. Abastàvem una educació molt àmplia: primària, batxillerat elemental, nocturn i alfabe-

Institut Sant Andreu.

tització. També vam obrir una escola bressol per a infants a partir de tres mesos, que va ser molt important perquè moltes mares treballaven fora de casa. Jo era la directora de l'equip i de l'escola. A més, com que vam detectar que els nens presentaven problemes de desnutrició, vam obrir un menjador, on oferíem dietes molt equilibrades. Paral·lelament, els mestres ens vam anar formant en els principis pedagògics de l'escola activa de Rosa Sensat, que intentàvem ligar amb el compromís social.

Com es finançava aquesta escola?

La idea era que l'escola es financés a partir d'unes quotes que pagaven els pares, però no tothom disposava de prou recursos. Teníem també ajuda econòmica d'un grup de senyores antigues alumnes del Col·legi de l'Asunción de Pedralbes. Però vam anar creixent i els problemes econòmics també ho van fer. El dèficit principal eren els cursos de batxillerat, perquè teníem pocs alumnes i requerien igualment professorat. Com que l'escola Pla de Fornells estava molt a prop de l'escola Ton i Guida, una gran pionera en matèria educativa i amb una situació econòmica millor, el 1973

vam decidir ajuntar tots els alumnes de batxillerat al Ton i Guida. I jo també vaig marxar amb ells. Després de sis anys a l'escola Pla de Fornells, vaig seguir com a docent de batxillerat a l'escola Ton i Guida durant set anys més. Totes dues van ser pilars de desenvolupament, sobretot en aquesta part de la muntanya, on hi havia més desatenció.

I, al marge d'aquestes dues escoles pioneres, quina era la realitat educativa a la zona?

Era molt precària. Nosaltres vam crear una Comissió de Mestres de Nou Barris. Aleshores hi havia poquíssimes escoles públiques. Gairebé totes eren privades. Molta gent, també mestres immigrants, van obrir escoles perquè en aquell moment era un negoci. Les escoles s'ubicaven als baixos dels edificis, en espais no habilitats per a aquesta finalitat. No hi havia ni prou espai ni ventilació. La majoria tenien els alumnes tot el dia allà repetint les taules de multiplicar... Únicament s'exercitava la memòria. Entre el 1966 i el 1968 es van obrir 25 d'aquestes escoles privades, i alguns dels docents es van unir a la Comissió de Mestres. El sistema educatiu d'aquests petits centres no tenia res a veure amb el que nosaltres practicàvem a les escoles Pla de Fornells i Ton i Guida, on organitzàvem sortides, classes a la natura... També donàvem una atenció especialitzada als estudiants gitanos. Érem pioners. El nostre objectiu era dignificar l'ensenyament, formar ciutadans amb consciència i llibertat, que després poguessin aportar el seu coneixement a la societat. Molts d'aquests alumnes, d'adults, s'han encarrilat i treballen per a la societat amb un esperit de servei. Això em genera molta satisfacció.

Quins altres problemes va detectar l'estudi de la Comissió de Mestres de Nou Barris?

La legislació del 1970 havia fet l'educació obligatòria i, teòricament, gratuïta per a tothom fins als catorze anys. A partir d'aquesta edat, els estudiants tenien dues sortides: o bé batxillerat o bé formació professional. Però el problema era que no hi havia instituts on estudiar, ni públics ni privats. El fenomen d'aquestes escoles privades només es donava a la primària.

Llavors, a partir dels catorze anys, qui volia seguir estudiant havia de sortir del barri?

No era una opció, perquè als altres districtes tampoc tenien places per a aquests estudiants. Barcelona va rebre una quantitat tan gran d'immigrants que institucionalment no es podia gestionar de cap manera. He es-

tat mirant els diaris de l'època per als meus treballs de recerca i he vist que no hi havia solars per edificar escoles. Les empreses privades s'avançaven a l'administració i compraven terrenys per construir pisos a preus més alts dels que oferia la mateixa administració. Aquest va ser un dels problemes.

I, davant d'aquesta mancança, quins passos es van fer?

Des de la Comissió de Mestres vam començar a donar xerrades a les diferents associacions de veïns dels barris per explicar als pares de nens d'onze i dotze anys que, en un parell o tres de cursos, els seus fills no tindrien gaires opcions per seguir estudiant. La idea era treballar amb una certa antelació i conscienciar aquests pares que, entre tots, hàviem d'exigir instituts, tant de batxillerat com de formació professional. Vam lluitar tots junts, tant la Comissió de Mestres com les associacions de veïns, i vam aconseguir l'institut de formació professional Guineueta i l'institut de batxillerat Sant Andreu. Aquestes van ser dues de les lluites sonades del barri. Molts d'aquests pares que es van unir per lluitar per l'educació dels fills després es van sumar a altres reivindicacions.

Quant de temps va passar fins que es van posar en marxa aquests instituts?

Tres anys aproximadament. Les reivindicacions van començar el 1975 i els instituts es van inaugurar el 1978. Durant aquests anys vam utilitzar totes les vies possibles: talls a la Meridiana i al passeig de Valldaura, concentracions davant de l'ajuntament i del Ministerio de Educación, Cultura y Deporte a Madrid... En aquella època jo militava al PSUC, que posava èmfasi a donar impuls a l'ensenyament públic, així que em vaig preparar les oposicions per a l'institut Sant Andreu, que era públic, i és on he passat la major part dels meus anys com a docent. Durant 8 anys vam estar en barracons, i aquí vam començar un altra lluita perquè construïssin un edifici en condicions. Però això ja va ser en un altre barri i és una altra història.

ANNA MIQUEL

"La Roser, a part d'explicar la lliçó molt bé, va fer que molts alumnes estudiessin història. També es va involucrar en el barri per fer que tothom pogués anar a les sortides de classe".

ISABEL PONS

"A través de la xarxa d'intercanvis de Nou Barris, la Roser està ajudant persones que no són ni del barri ni del territori a introduir-s'hi; és una aportació intercultural molt important".

FRANCISCA SÁNCHEZ

"La Roser ha sigut una magnífica servidora pública. Captivava els alumnes amb la seva eloqüència i els feia seguir els estudis. També ha treballat per donar recursos als més desfavorits".

MARCEL·LÍ PUIG

"Els pedagogs com la Roser aporten un canvi en els individus que comporta una transformació social com a col·lectiu. En un barri com aquest, castigat per qüestions econòmiques, persones com ella són indispensables".

PEPI RAMÍREZ

"La Roser és una mestra de mestres. Per a mi va ser un model en el qual emmirallar-me, per conèixer els nens i la problemàtica de cada família per poder-los ajudar".

ISABEL ROS

"La Roser engrescava els nois i noies i els transmetia valors com ser respectuosos i responsables. Com a historiadora, té unes eines de treball de camp per arribar al final de la qüestió".

CARLES COMAS

"L'impacte de la Roser al barri ha estat millorar el nivell de l'ensenyament. Els alumnes se senten estimats per la professora, i això entre els immigrants és molt important".

JOSEP SALAS (Pepito)

"La Roser va ser capdavantera. Aquí al barri hi havia molt poques escoles i s'hi va implicar per fer-les més modernes. Per això el Ton i Guida té aquest reconeixement, hi ha deixat petjada".

CHARO GARCÍA MARTÍNEZ

PROPIETÀRIA DE LA LLIBRERIA-PAPERERIA LA FOSCA

Al carrer de la Fosca, en una parada exterior del mercat de la Trinitat Nova, trobem la llibreria-papereria La Fosca, regentada per Charo García i el seu germà Jordi. “El 2013 els antics propietaris van posar la botiga en traspàs perquè ja es jubilaven. El meu germà vivia a Almeria, però s’havia quedat sense feina. I jo, que sempre havia treballat de delineant, també. A mi sempre m’havia fet molta il·l·lusió tenir una papereria; l’establiment era al davant de casa, i això era molt pràctic. Així doncs, li vaig proposar al meu germà que obríssim el negoci plegats”, ens explica la Charo.

La Trinitat Nova, com molts altres barris del districte, va experimentar una gran transformació als anys cinquanta i seixanta del segle passat, quan va tenir lloc la promoció de 3.000 habitatges nous del Patronat Municipal de l’Habitatge, l’Institut Nacional de la Vivienda i l’Obra Sindical del Hogar. Són edificis més aviat menuts, sobretot si es compara amb els dels altres barris del districte, i estan envoltats per petites zones enjardinades.

Una altra peculiaritat de la urbanització del barri és que hi ha molt pocs locals d’ús comercial, tret que ha condicionat el desenvolupament del petit comerç. “En general, tenim pocs baixos i els que hi ha, tret del mercat, són petits. Als edificis d’habitatge social que està construint l’Ajuntament tampoc no s’han previst locals comercials. Però es que, a més, els pocs locals que hi ha tampoc no es lloguen”, comenta la Charo.

El mercat, l’eix comercial

Si el comerç sempre ha estat més aviat escàs, no és d’estranyar que l’obertura del mercat de la Trinitat Nova l’any 1977 suposés tot un esdeveniment. “Recordo perfectament quan es va inaugurar. Per a la meua mare, que havia d’anar a comprar a les petites botigues del barri, va ser una gran millora. En aquell moment, el mercat que hi havia més a prop era el

de Montserrat, a Verdum, però aquest nou quedava al davant de casa i hi havia de tot. Als inicis, el mercat tenia una quarantena de parades. Hi havia fins i tot una floristeria. Anar al mercat es va convertir en un acte social. La mare feia petar la xerrada amb tots els paradistes; de fet, els més antics encara la recorden. Ara la meitat de la superfície del mercat l'ocupa un supermercat i de parades en queden només catorze, algunes de les quals han estat tancades durant temporades". Les parades que trobem ara són sobretot de producte fresc: fruites i verdures, carn, peix, etc. A més, cada dimecres al matí, al carrer Xafarines, hi ha un mercat ambulant que també dona vida al barri.

La descripció que fa la Charo sobre els canvis que ha experimentat el mercat de la Trinitat Nova és extrapolable a altres mercats, no només del districte de Nou Barris, sinó de tota la ciutat. Ella mateixa hi afegeix: "Al mercat de Montserrat, a Verdum, també hi ha parades tancades. Els hàbits de consum de la gent han canviat molt i cada dia sembla més difícil veure els mercats plens".

Població a la baixa

La Trinitat Nova és un barri amb menys densitat de població que la resta del districte (14.400 habitants per km², segons dades municipals del 2009). A més, en els darrers anys la població ha disminuït. Segons el padró municipal, el 2008 hi havia 8.110 habitants i el 2013 la xifra havia disminuït fins als 7.483 habitants. La Charo ha observat que últimament alguna gent jove ha vingut a viure al barri perquè els pisos són més assequibles: "Però ara els preus estan pujant tant que han de marxar fora de la ciutat".

Davant de la pregunta de si la pèrdua de població i la baixa densitat fa que la gent no s'animi a obrir nous comerços, la Charo ho té molt clar: "El principal motiu és que és molt difícil competir amb les grans superfícies i també amb els establiments regentats per xinesos o pakistanesos. En general, s'ha instaurat la idea que els petits comerços som més cars, però no sempre és així. A més, nosaltres oferim un producte de qualitat i una atenció personalitzada. Aquests són els punts forts que tenim enfront dels grans supermercats".

La gent gran, principals clients

Un matí laborable a la llibreria-papereria La Fosca hi ha bastant moviment. Un senyor ve a fer fotocòpies, dues nenes compren lllaminadures, una altra,

Llibreria La Fosca, al número 10 del carrer del mateix nom.

una llibreta... La Fosca queda a la vora de l'escola Sant Jordi, l'Institut Roger de Flor, dues llars d'infants, el CAP... Sens dubte, la presència d'escoles i del centre de salut és un actiu per al negoci. Però bona part d'aquesta activitat ve determinada per la gent que compra la premsa. "Som l'únic establiment del barri on es ven premsa. Això fa que tinguem clients que venen a la botiga diàriament, però són compres petites. No hem d'oblidar, però, que la tendència és que la gent consumeixi la informació a través d'Internet cada cop més, tot i que les persones grans i els propietaris de bars i altres negocis segueixen comprant diaris i revistes", afirma la Charo.

En general, tant a La Fosca com a les parades de dins del mercat, la clientela està formada per gent gran. "Són els que fan el percentatge més elevat de les seves compres al barri. Valoren el tracte personalitzat. Coneixen els propietaris dels comerços i això els dona confiança. La gent jove surt a

comprar fora del barri. Aquí només fan les compres petites, per a les despeses importants la majoria trien les grans superfícies. Els nouvinguts també acostumen a anar més als basars regentats per xinesos, tot i que també hi ha gent que ve a fer fotocòpies perquè li agrada el tracte que li donem”.

Renovar-se o morir

La Charo i el seu germà han posat molta energia a actualitzar el negoci que els van traspasar. El primer pas va ser fer el pla de negoci a Barcelona Activa per estudiar-ne la viabilitat. “La botiga ara és molt diferent de la que hi havia abans. Hem actualitzat l’apartat de papereria, oferim servei de copisteria, hem mantingut la premsa i intentem potenciar la part de la llibreria, perquè al barri hi ha molta gent que no vol comprar llibres a les grans superfícies. Per Sant Jordi, sempre posem una parada. Molts clients venen a comprar el llibre aquí i després van a fer un volt pel centre de Barcelona, però prefereixen comprar-nos el llibre a nosaltres”, afirma.

La Charo i el seu germà són membres de l’Associació de Concessionaris del Mercat de la Trinitat Nova i, com la resta de paradistes, també de l’Associació del Comerç i les Empreses de la Trinitat Nova. A més, el Pla de Desenvolupament Econòmic de Nou Barris, liderat per Barcelona Activa, col·labora amb aquesta associació per activar el comerç del barri. “Des de Barcelona Activa ens han donat bastants cursos sobre com portar la botiga, muntar l’aparador... En general, m’han semblat molt útils”. Tant des de l’Associació del Mercat com de l’Associació del Comerç i les Empreses de la Trinitat Nova es duen a terme rifes, concerts, tastets... D’entre totes les que es fan, la Charo en destaca la Caminada contra la Violència de Gènere. La ruta es fa per Collserola i està oberta a gent de totes les edats, tot i que els nens han d’anar acompanyats per persones adultes. La sortida implica una aportació de dos euros, que es destina a activitats que busquen erradicar la violència de gènere. Ja fa tres anys que se celebra.

**LILIANA MARÍA
HENAO**

"Al mercat es nota una bona relació entre totes les paradistes i que hi ha companyonia. La Charo assisteix a totes les reunions del mercat; al barri l'estimem molt".

**FRANCISCO
CARBAJAL**

"Abans aquí no hi havia ni transport ni mercat. Jo anava a les manifestacions per reclamar que ens arreglessin els pisos. Va costar 15 anys, però vaig passar d'un pis de 43 m² a un de 73, una gran millora".

MARTA HERRERA

"La Rosario forma part de l'associació i del mercat i actua d'interlocutora. Des de l'associació es fan activitats per promoure el comerç de proximitat i per incentivar la implicació social i responsable dels veïns".

JAUME SALVAN

"Des de l'associació busquem els locals que no tenen activitat per oferir ajudes per potenciar el comerç a la Trinitat Nova. El nucli comercial i dinamitzador està al mercat".

ROSARIO PADILLA

"La Rosario és de les persones que fa menys temps que ha arribat al barri i de les que s'hi ha implicat més. Ens ha ajudat a promoure activitats per vincular millor el mercat i el barri".

PIEDAD MESAS

"La Rosario ens fa de connexió entre les paradistes i el barri, ens informa del que passa. El mercat és el nucli del barri; quan es va obrir no hi havia res. Sense el mercat, el barri estaria mort".

PAULINA URREA

"La Rosario s'involveu molt en tot, fins i tot t'ajuda econòmicament si cal. A la comunitat hem reformat els patis i ara no volen que marxem. Ella s'ocupa molt del barri".

JORGE GARCÍA

"Des de la llibreria preparam cartells per a les activitats que es fan al barri, decorem el mercat per Nadal o per Sant Jordi i posem una taula fora. Al barri ens coneix tothom".

AURORA ÁLVAREZ ÁLVAREZ
ACTIVISTA VEÏNAL

La implicació d'Aurora Álvarez en la millora del seu barri, Verdum, i per extensió de tot el districte, és vital. Des de molt jove ha estat involucrada en diferents associacions i fa 40 anys va ser una de les fundadores de l'Ateneu Popular 9 Barris, on primer va treballar com a voluntària i, des del 2004, de forma remunerada. És també membre de l'Associació de Veïns de Verdum i, des d'aquesta entitat, participa en la Coordinadora de l'Associació de Veïns i d'Entitats de Nou Barris, que aplega les associacions de veïns dels tretze barris del districte i altres entitats.

Com era el barri de Verdum quan era petita?

Vaig arribar al barri el 1968 amb els pares i sis germans provinents d'un poble de Lleó, Canales. L'adaptació al barri va ser molt fàcil perquè tots els veïns veníem d'altres llocs d'Espanya. A la nostra escala hi havia famílies d'Andalusia, Galícia, Aragó... Tots teníem unes circumstàncies molt semblants. Vaig arribar aquí amb catorze anys i, com que no hi havia cap institut al barri, vaig haver d'estudiar el batxillerat en un col·legi de monges del passeig Maragall. Va ser molt complicat. Per començar, no havia anat mai a un col·legi de monges amb nois i noies separats. A més, el 80% de les alumnes eren catalanes i, fora de les classes, que era obligat que fossin en castellà, es relacionaven en català, i jo no el parlava. La seva vida social era totalment diferent de la meva. Aquí al barri tots érem famílies nombroses, els germans compartíem habitació. No anàvem mai al cinema perquè era car. Com a molt, els diumenges a la tarda ens ajuntàvem a veure la tele a casa dels pocs veïns que ja en tenien. En canvi, a l'escola hi havia noies que eren filles úniques, tenien segones residències, els pares tenien professions lliberals... La veritat és que va ser un any molt dur. Jo em moria de ganes de tornar al poble.

Ateneu Popular de Nou Barris.

I la vida social del barri li va permetre revertir aquesta situació?

La mare va contactar amb el capellà del barri per demanar-li consell sobre els fills més grans. Era un home molt actiu, i li va suggerir que anéssim a la parròquia de Sant Sebastià de Verdum, on hi havia una mena de cau per a nens i joves on s'organitzaven tot tipus d'activitats: excursions, teatre, trobades amb altres grups... Aquest cau va suposar el meu primer contacte amb el món associatiu, perquè tot es decidia entre tots, sota la tutela d'unes monitores. Al cap d'uns dos anys, la gent del cau, amb el suport del capellà i les monitores, vam muntar el Centre Social Roquetes, una mena de casal de joves que funcionava de manera assembleària.

Era sobretot una associació cultural?

Era una associació politicocultural. Allà hi havia gent que militava en partits polítics, evidentment en la clandestinitat. Així que, quan fèiem assemblees, era inevitable que alguns joves aportessin les seves reflexions polítiques... Hi havia molt debat, sobretot al voltant de la dictadura. Al meu poble jo no

havia sentit mai ningú qüestionar el règim de Franco, no tenia ni consciència que hi haguessin altres formes de governar. I tot i estar sota el paraigua de l'Església catòlica, el capellà no tenia cap problema a qüestionar el paper de l'Església i la religió. Ens ensenyava a ser crítics. Tot plegat va ser una gran escola. Durant aquest període vaig comprovar que quan ens ajuntem per organitzar activitats tot surt millor. A poc a poc vaig anar veient que, tant en el pla personal com en el professional, volia triar aquest camí, un camí d'analitzar i decidir de manera col·lectiva.

Quines activitats organitzaven els joves al Centre Social Roquetes?

Recordo amb molta estima l'Olimpiada Popular, que es va celebrar als anys setanta. Al barri hi havia molts joves esportistes i vam pensar que estaria bé organitzar una mena de Jocs Olímpics. Va ser un èxit. En l'àmbit cultural també muntàvem moltes activitats. Vam aconseguir que el grup Quilapayún, representants de la Nova Cançó a Xile, actuessin a l'església de Sant Sebastià. Vam portar el grup teatral La Cuadra, de Sevilla. A finals dels setanta es va crear la Penya Flamenca Enrique Morente, i hi van actuar *cantaors* molt potents. Nosaltres creïem que la perifèria podia ser generadora de cultura social i política. Quan no tens res has de tenir inventiva per aconseguir coses, t'has d'unir amb altra gent.

I quins records té de quan va començar a participar en els moviments associatius de Nou Barris? En quins aspectes es va aconseguir millorar el districte?

El primer que recordo és que, a mitjans dels setanta, al districte no hi havia centres mèdics públics. Haviem d'anar a Sant Andreu o a la Vall d'Hebron. Ja amb l'associació de veïns en marxa, a les assemblees es va començar a reivindicar que s'obrissin centres mèdics. El nostre missatge era molt clar: "La salut és un dret per a tothom i s'ha de finançar amb els nostres impostos". El més curiós és que es demanaven tots de cop: la Guineueta, la Trinitat Nova, Roquetes i la Prosperitat. I tots es van aconseguir de cop. L'altra gran lluita que recordo va ser el cobriment de la Ronda de Dalt, que va durar deu anys. La ronda era com una gran ferida que partia els barris del districte en dos.

Vostè treballa a l'Ateneu Popular 9 Barris. Aconseguir aquest centre cultural va ser un gran èxit. Com va anar tot plegat?

A mitjans dels setanta, el Ministerio de Obras Públicas y Urbanismo va muntar una fàbrica per asfaltar diverses entrades a Barcelona. I la va instal·

lar a menys de cent metres d'uns habitatges, amb els perills per a la salut que això comportava. L'Associació de Veïns de Nou Barris va demanar no només que es tanqués la fàbrica, sinó que les naus existents es convertissin en un equipament cultural per al barri. En aquella època, hi havia molta gent mobilitzada al voltant de la CNT i van proposar que aquest equipament s'inspirés en els ateneus de la República, que eren uns grans contenidors de cultura per a gent de totes les edats. I així va ser que, per primera vegada, es va reivindicar un centre cultural a Nou Barris.

Com creu que condiciona aquest passat tan reivindicatiu als actuals veïns de Nou Barris?

Crec que aquí es va crear escola. Aquest districte continua sent molt lluitador. A més, tenim molt arrelada la idea que tots som responsables d'allò que és col·lectiu. Hi ha aspectes que els ha de solucionar l'administració pública, però quan s'aconsegueix alguna cosa per la qual hem lluitat junts, després l'hem de preservar. Les formes de reivindicar els nostres drets han anat canviant al llarg dels anys, però continuem reivindicant-los. El fet de ser a la perifèria de la ciutat no ens dona ni més ni menys drets ni obligacions que a la resta de barcelonins. Ara hi ha molts equipaments públics: casals de joves, casals de barri, biblioteques públiques, centres cívics..., així que és més fàcil reunir-se. El que cal és aconseguir que les persones que van arribar amb l'onada migratòria dels 90 i els 2000 facin seus aquests equipaments i associacions pels quals vam lluitar tant, i que les transformin perquè ells també hi tinguin cabuda. Aquestes persones ara formen part dels nostres barris. Hem d'aconseguir que aquests equipaments públics, pagats amb els impostos de tots, responguin a les necessitats dels veïns del barri, els que el van construir a mitjans del segle passat i els que van arribar a principis d'aquest segle. I aquest repte el tenim tots. La vida d'un barri sempre està en construcció.

AZUCENA GÓMEZ

"La Yoyi està molt implicada políticament i socialment, és un pilar a l'Ateneu. A banda d'això, porta totes les reunions de veïns, li agrada i hi dedica moltes hores".

ANGIE RUS

"Des de l'associació reivindicuem que volem un casal digne, perquè ara no està definit com a centre cívic i tampoc té una gestió comunitària, i això comporta una manca econòmica".

Mª CARMEN MURCIA

"Des de la vocalia de sanitat fem reunions amb el CAP i traslladem les queixes dels veïns. La Yoyi aporta molt de coneixement sobre reivindicació veïnal perquè ella també ha estat a l'AV de Roquetes".

VÍCTOR SALCEDO

"Des de l'associació, coordinem la feina del barri, perquè hi ha moltes mancances. Els altres barris ja caminen sols, però al nostre ens faltava força. Tenir ara la Yoyi ens dona poder per comunicar-nos amb el districte".

JULIO ABELLÁN

"En els últims anys hem fet un salt qualitatiu. Cada any tenim més participació de gent i comerciants a les festes del barri. El que necessitem és que vingui gent jove".

PUY SANTANDER

"Les festes són importants perquè es basen en la cultura de la gent immigrada i fan funció d'acolliment. Per exemple, tenim un festival de flamenc. La Yoyi ens fa de contacte amb altres entitats".

MANOLO HERNÁNDEZ

"A l'associació treballem per millorar els aspectes socials i urbanístics del barri. La Yoyi es va implicar molt en l'escola Ton i Guida i en la lluita veïnal dels anys setanta perquè passés a ser escola pública".

Mª LUISA SERRALTA

"Fa més de 40 anys que estic activa al barri i he fet un camí conjunt amb la Yoyi. Ens hem implicat en totes les lluites, com ara treure la planta asfàltica d'on està ara l'Ateneu Popular 9 Barris".

PILAR ESCAMILLA GARCÍA

MEMBRE DE 9 BARRIS IMATGE I GRUP FOTO ROQUETES

L'afició per la fotografia ha portat Pilar Escamilla a convertir-se en els últims anys en reportera gràfica dels esdeveniments festius i culturals que tenen lloc a Nou Barris i, especialment, a Roquetes, el barri on ha viscut des de petita. Aquesta activitat li ha permès descobrir un districte força actiu i amb molta gent implicada a donar vida als barris. La Pilar està molt satisfeta de deixar el testimoni gràfic de tota aquesta activitat.

Quan comença la seva afició per la fotografia?

Sempre m'havia agradat, així que el 2013 em vaig apuntar a un curs de fotografia al Casal de Barri de la Prosperitat, amb professors que formaven part del grup de fotografia 9 Barris Imatge. Després jo em vaig incorporar a aquest mateix grup.

Com funciona el grup 9 Barris Imatge?

Som una colla de gent apassionada per la fotografia. Els membres del grup cobrim fotogràficament tot tipus d'esdeveniments que tenen lloc al districte: festes majors, actes culturals, celebracions varies... Per a mi aquesta és una manera fantàstica de conèixer millor el districte en tots els sentits, i d'implicar-m'hi.

I què ha conegut del districte que potser abans desconeixia?

Des que vaig començar a participar en el grup 9 Barris Imatge, i surto a fer reportatges fotogràfics, soc més conscient del dinamisme del districte. S'organitzen moltes coses. A la Prosperitat sempre estan de festa, i el casal d'aquest barri és molt actiu. En segon lloc, he vist la implicació de molts veïns per activar i millorar el districte. Per a mi aquests reportatges fotogràfics són una manera de col·laborar amb aquesta gent, de donar a conèixer la seva tasca i documentar-la. A més, m'agrada que la gent pugui veure les meves fotos i no quedar-me-les només per a mi sola.

Centre Cívic Ton i Guida.

També sembla una molt bona manera de conèixer millor els veïns del barri.

Sí, i tant! A mi aquesta afició m'ha ajudat a integrar-me molt més en el barri! Ara quan la gent em troba pel carrer ja no em veu com la farmacèutica, sinó com la fotògrafa dels actes locals! Sempre he intentat involucrar-me en el barri. Fa 22 anys que soc membre del Club de Lectura de la biblioteca de Roquetes i m'agrada molt, però amb el tema de la fotografia, com que estic a tots els saraus, conec més gent. A més, a mi el que més m'agrada és fer fotografies de les festes; concretament, de les expressions de la gent, així que tota aquesta activitat em dona molt de joc.

I, a part d'aquests reportatges, què més fan des del grup de fotografia?

En realitat, jo ara formo part de dos grups de fotografia: 9 Barris Imatge, que surt del Casal de Barri de la Prosperitat, i Grup Foto Roquetes, que es va formar al Centre Cívic Ton i Guida, també a Roquetes. Al Ton i Guida

s'organitza el concurs de fotografia Zoom Roquetes, en el qual jo sempre he participat, primer com a participant i la resta d'edicions com a jurat, en representació del meu grup. Després de la primera edició, ens van suggerir fer un *photowalk* pel barri, és a dir, una passejada fotogràfica. A partir d'aquestes sortides, un grup de gent vam decidir muntar el Grup Foto Roquetes. Continuem fent aquests *photowalks* cada dos mesos; de fet, hem anat ampliant el recorregut: primer era per Barcelona i, darrerament, també per altres ciutats. Els participants també ens reunim el primer dilluns de mes al centre cívic. Comentem els projectes i mirem de donar-nos un cop de mà entre tots per millorar les nostres fotografies. Des de Grup Foto Roquetes també cobrim els actes relacionats amb el Centre Cívic Ton i Guida i, en general, del barri: les festes del Pla Comunitari, la Titellada, les activitats relacionades amb la salut que s'organitzen a l'ambulatori, etc. Jo abans desconeixia moltes d'aquestes coses, així que ara intento fer-ne la màxima difusió perquè, de vegades, tinc la impressió que la gent no n'està prou al corrent.

I han pensat la manera perquè aquesta activitat arribi més als veïns?

Anem provant coses. L'any passat vam implicar l'Associació de Comerciants de Roquetes en el concurs de fotografia Zoom Roquetes perquè col·laboressin en el premi. També es van imprimir totes les fotos dels participants del concurs perquè les mostressin als aparadors de les seves botigues, així la gent quan hi anava a comprar les veia. En general, busquem sinergies amb altres entitats per crear xarxa.

Mira el barri d'una altra manera des que el fotografia tant?

I tant que sí! Jo abans ni m'hi fixava. Anava de casa a la feina i de la feina a casa sense parar-hi atenció. Ara canvio de recorregut cada dia i segur que faig un parell o tres de fotografies al dia! Sempre hi ha alguna cosa que et capta l'atenció. Ara soc més conscient del que canvia al barri i del que continua igual.

I què seria el que més ha canviat al barri des que era petita?

El que més recordo és el camí a l'escola. Des de petita que visc a Roquetes i anava a l'escola a la Prosperitat caminant. Encara no havien construït la ronda i havia de caminar al costat d'un precipici i a la nit no hi havia llum. Encara recordo que passava por. Per sort, això ha canviat molt. El Jocs Olímpics de Barcelona van suposar un canvi radical per al barri. En aquell moment ens vam connectar amb la ciutat; d'alguna manera, vam entrar a

formar-ne part. La millora de les comunicacions és clau i, en això, hi tenen molt a veure les associacions de veïns, que van lluitar molt per aconseguir-ho. Des que va arribar el metro, a mi em sembla que en aquest barri vivim molt bé!

I, de tots els projectes fotogràfics que ha dut a terme, quin ha estat el més rellevant per a vostè?

Me n'agraden molts, però n'hi ha un que recordo amb especial estima: quan el 2015 vaig muntar l'exposició *Les Roquetes, aquesta desconeguda* a la biblioteca del barri. La idea va sorgir en una de les passejades fotogràfiques que comentava abans per Roquetes. Aquí al barri tenim un ascensor amb tres parades i, a la de més amunt, només hi pugen els veïns que hi viuen. En un d'aquests recorreguts, vaig descobrir aquesta part del barri. Molts dels edificis estan fets amb totxos de diferents colors perquè els mateixos veïns construïen les cases en un dia perquè no els hi enderroquessin. Em sorprèn que en ple segle XXI aquests edificis continuïn així, però també em sembla que el fet que encara hi siguin ens permet recordar fins a quin punt molts veïns del barri van lluitar per sobreviure. Encara ara veus cases pintades a l'estil d'un poble d'Andalusia o d'altres amb ampolles de vidre trencades als murs com a sistema de seguretat, per dissuadir els lladres d'entrar a casa. Des del punt de vista fotogràfic, aquesta part del barri m'atreu molt.

I socialment, com creu que ha canviat el barri?

El canvi principal és que ara a Roquetes hi convivim moltes nacionalitats. De vegades, als que ja portem temps ens resulten estranys els costums d'algunes comunitats. Però imagino que, als anys seixanta, la gent que vivia aquí també va veure amb estranyesa el moviment migratori. Per exemple, els pares del meu sogre venien a Verdum a estiuejar, tenien aquí una segona residència, en un entorn envoltat de camps. Aquell paisatge es va transformar radicalment en molt poc temps. Per a ells també devia ser estrany rebre tota aquella gent nova, entre els quals també va haver-hi els meus pares, que venien d'Andalusia.

I si ara hagués de triar una foto del barri, quina seria?

A mi m'agraden molt les vistes des del castell de Torre Baró. Recordo que de petita també hi anàvem, sobretot per celebrar el Dijous Gras o el Dimecres de Cendra, però estava molt deixat. Des que el van rehabilitar fa molt de goig. I les vistes de la ciutat i el mar són fantàstiques!

NATHALIE PÉREZ

"La Pili està molt implicada en molts projectes del barri i va a fer fotos allà on li demanen. Intenta captar la quotidianitat, coses insòlites sense que la gent se n'adoni".

NÚRIA ONBANEJA

"La Pili dona a conèixer el que la gent no sap del barri a través de la fotografia. Com a fotògrafa, està molt implicada en els esdeveniments que fem al Centre Ton i Guida".

EVA SUÁREZ

"Amb el grup, sortim d'excursió a fer fotografies, així coneixem el nostre barri i d'altres. La Pili és la que porta el grup i ens anima a venir".

VÍCTOR RUIZ

"La Pili fa que tothom participi i s'impliqui en les activitats que es promouen al barri. Ella les plasma a través de la fotografia perquè quedin documentades".

LOURDES ÁLVAREZ

"La Pili em va convèncer perquè entrés al Club Roquetes, un lloc on et relaciones i comparteixes experiències a través de la cultura. El vincle cultural és molt important perquè la gent se senti integrada al territori".

LAIA SUDRIÀ

"Vaig entrar al grup de fotografia per integrar-me al barri i conèixer-ne la gent. És un grup molt sòlid i la Pili n'és un pilar fonamental perquè organitza i anima la gent".

JOSÉ IGLESIAS

"El grup va sortir arran del concurs de fotografia. Entre uns quants vam pensar que hi havia aquesta mancança. La Pili ha sigut un referent a l'hora de plasmar el que es fa al barri".

TXELL MARTÍNEZ

"La Pili és una persona amb moltes idees i ha tirat endavant nous grups i esdeveniments. El grup de fotografia ha fet que vingués gent de fora del barri a les exposicions i al concurs de fotografia".

AMPARO ITURRIAGA MARTÍN

PRESIDENTA DE L'ASSOCIACIÓ DE VEÏNS DE ROQUETES

Va arribar a Roquetes a mitjans dels anys cinquanta, quan encara era una nena. En aquell barri, que tot just començava a edificar-se, a les cases no hi havia ni llum ni aigua corrent; els carrers no estaven asfaltats; no hi havia sistema de clavegueram i qualsevol servei públic era, senzillament, inexistent: escoles, centres de salut, transport... Malgrat tot, Amparo Iturriaga recorda una infància molt feliç, en un barri on tothom s'ajudava i on els veïns van aprendre a unir-se per millorar el barri ells mateixos i també per reclamar a l'administració pública els serveis pertinents.

Sens dubte, aquell barri dels anys cinquanta no té res a veure amb l'actual, però els veïns han sabut mantenir aquella capacitat d'unió i reivindicació. Avui l'Amparo, modista de professió i antiga propietària d'un taller de confecció durant 26 anys, presideix l'Associació de Veïns de Roquetes, entitat clau en la construcció del barri.

En quin moment va entrar a formar part de l'Associació de Veïns de Roquetes?

He començat a ser més activa dins de l'àmbit de l'associacionisme quan ja era més gran. Un dia, al sortir de la feina, a la plaça de Roquetes, em vaig trobar un grup bastant nombrós de gent de l'associació de veïns. Em van dir que per millorar el barri necessitaven la col·laboració de més veïns. Vaig pensar que tenien raó i m'hi vaig implicar. Això era l'any 1998 i, des d'aleshores, que en formo part.

Quines són les activitats principals que duen a terme des d'aquesta entitat?

Nosaltres toquem tots els temes: sanitat, urbanisme, festes, convivència... Ens reunim setmanalment i també tenim trobades periòdiques amb els representants d'organismes públics del barri. Els problemes urbanístics

se solucionen amb més facilitat. Els socials costen més. A partir de l'any 2008, quan va esclatar la crisi econòmica, vam observar que moltes persones es culpabilitzaven de la seva situació, i especialment les dones en patien les conseqüències en soledat. Des de l'associació ens vam preguntar: "Què podem fer nosaltres per apoderar aquesta gent i que recuperin la confiança en si mateixos?". Vam començar a organitzar tallers gratuïts de caràcter pràctic.

I quina mena de tallers imparteixen?

Per exemple, el de costura és molt popular. Aprendre a cosir et permet aprofitar més la roba que ja tens o que et donen, però també pots obtenir uns ingressos arreglant baixos o canviant cremalleres. Alguns també fan pràctiques a empreses; per tant, és una possibilitat de trobar feina regular remunerada. També tenim tallers de cuina. L'objectiu és ensenyar a elaborar àpats equilibrats des del punt de vista nutricional i, a la vegada, gastar pocs diners. A molts veïns amb problemes econòmics els recomanaven anar al banc d'aliments, però nosaltres pensem que cal donar eines perquè les persones gestionin millor els recursos i guanyin confiança en si mateixes. Tant els cursos de costura com els de cuina es treballen des del Pla Comunitari i també hi participen el CAP i l'Agència de Salut Pública, que ens assessoren sobre com elaborar una dieta equilibrada. A més d'aprendre coses útils, els veïns es relacionen entre ells. És molt bonic veure com s'estableixen lligams entre les diferents comunitats.

A finals dels 90 i principis dels 2000, Nou Barris va experimentar una segona onada migratòria de persones de procedència molt diversa. Probablement aquesta diversitat cultural també es trasllada a aquests tallers.

Al principi les relacions entre els assistents als tallers eren complicades. Alguns pensaven que primer s'hauria d'ajudar la gent d'aquí i després els de fora, però per a nosaltres era molt important millorar la relació entre les diferents comunitats que viuen al barri, que ens coneguéssim més... Als cursos assisteixen alumnes, majoritàriament dones, de moltes nacionalitats: equatòriana, peruana, marroquina... A poc a poc es van anar llimant les desavinences. Des de fa uns anys, per la Festa Major, organitzem la Roquetes Fashion & Food Week, que comprèn una desfilada on mostrem les creacions dels nostres tallers i un tast de les receptes que elaborem al curs de cuina. Per a mi és la desfilada de la dignitat. Hi desfila gent de totes les edats, grans i petits, i de diferents nacionalitats. És una experiència molt bonica per a tothom.

Associació de Veïns de Roquetes.

Hi ha cap altre projecte que vulgui destacar?

Roquetes és un barri amb un índex d'atur elevat, que encara és més alt entre els joves. Tenim problemes d'absentisme escolar, i molts nois i noies no acaben els estudis i no tenen prou formació per introduir-se en el món laboral. Anys enrere, encara es podia trobar feina amb poca formació, però ara és pràcticament impossible. A l'associació tenim el projecte Tastet d'Oficis, per a nois i noies a partir de setze anys. L'objectiu és formar-los en un ofici adient a la seva personalitat i aptituds. El curs passat, de divuit alumnes, en van trobar feina quinze, i els altres tres no en van trobar perquè no tenien papers i, malauradament, no se'ls podia contractar.

Han passat gairebé trenta anys des que forma part de l'associació de veïns del barri. Quins èxits o assoliments recorda especialment?

A Roquetes gairebé totes les millores s'han aconseguit gràcies a la pressió popular. Una reivindicació molt important va ser la de convertir l'antiga

escola Ton i Guida en un equipament cultural autogestionat pels mateixos veïns, tot i que finançat per l'Ajuntament. Però, sens dubte, per a mi l'èxit més rellevant ha estat unir-nos a la Plataforma d'Entitats de Roquetes.

Podria explicar-nos per què és tan important aquesta plataforma?

La Plataforma d'Entitats de Roquetes es va constituir fa uns deu anys per decidir com volíem que evolucionés el barri. La idea era que si totes les entitats existents ens uníem tindríem més força per promoure els canvis que volíem veure al barri. Un cop un senyor em va dir: "El més important és treballar plegats perquè així tindrem perspectives diferents. Per exemple, un botànic et parlarà d'un arbre i posarà l'èmfasi en unes característiques determinades. En canvi, un pintor potser se centrarà en els colors i la incidència de la llum. I un jardiner, en la quantitat d'aigua que necessita, la poda, etc. Si ens ajuntem gent amb diferents coneixements i sensibilitats podrem tenir una visió més àmplia de com abordar cada problema i això suposarà l'autèntica millora del barri". Aquestes paraules em van marcar molt. I crec que això és el que fem des de la Plataforma d'Entitats de Roquetes. Aquesta feina conjunta ha donat fruits: la millora dels carrers, l'obertura d'una escola bressol, aconseguir promotors escolars i educadors de carrer per lluitar contra l'absentisme escolar... Tot això ho hem aconseguit perquè treballem plegats i uns entenem sobre un tema i uns altres sobre un altre. A més, des de fa onze anys també està en marxa el Pla Comunitari de Roquetes, així que, a part d'estar connectats entre les diferents entitats, també ho estem entre els diferents organismes públics del barri que, per sort, s'hi impliquen molt activament. Treballem amb la directora del CAP, els treballadors de Serveis Socials, les AMPES de les escoles...

I ara, amb la perspectiva dels anys, com valora la seva experiència a l'Associació de Veïns de Roquetes?

A mi m'ha enriquit molt. Hi he après un munt! Hi ha qui pensa que fas aquestes coses per ajudar els altres, però és una veritat a mitges. És clar que penses què cal fer per beneficiar la majoria dels veïns, però durant aquest procés tu aprens moltíssim. He après a escoltar, a mirar els problemes des de tots els angles possibles... I, és clar, després, quan aconseguixes una millora que has estat reivindicant molt de temps, la satisfacció és enorme.

FRANCISCO TORRES

"Aquí es fa una feina de voluntari. Hi ha molta complicitat i un grup humà gràcies al qual s'arriben a aconseguir coses, com que participin 300 persones en un carnaval de barri".

MARÍA CARMEN VISO

"L'associació de veïns sempre et dona un cop de mà en qualsevol problema. Ara al barri, hi ha hagut canvis: s'han fet escales mecàniques i s'ha posat l'autobús petit de barri. L'Amparo és la que porta la veu cantant de l'associació".

SUSI GONZÁLEZ

"Els tallers de costura es van crear arran de la gran crisi. Ens van donar les màquines de cosir i l'Amparo ens ensenyava a fer-les servir. Per a les dones és un espai on compartir i sentir-se útils".

MARCELA ITURRIAGA

"És important que els veïns lluitin pels seus problemes, perquè ells són els que els coneixen. I això s'extrapola fora dels barris a tot el que queda afectat per les retallades. Des dels barris, hem de lluitar per aconseguir millores".

RAFA JUNCADILLA

"Fa 37 anys vam fer la primera festa de la cultura, perquè si no tenim cultura no som lliures. Els anys següents es van anar afegint entitats i ara ja en són 50. És una festa on fem cultura al moment".

ANTONIO MARTÍNEZ

"Amb l'associació de veïns fem actes conjunts, com la Festa Major. És important anar tots a l'una per millorar coses que afecten el barri, com ara la convivència, el transport o la urbanització".

JUANI HIDALGO

"Abans la gent comprava al barri. Jo vaig obrir la botiga l'any 86 i el meu tros de carrer era una mina, teníem de tot. L'associació de veïns ajuda amb la reinserció de la gent i el barri es mou gràcies a ells".

PABLO GORDILLO

"L'associació va aconseguir que es portés el metro o es fessin les escales mecàniques. També es va crear la Plataforma d'Entitats, que és molt important. Amb el districte es treballa la convivència, però cal més lluita".

QUIMA FUMADÓ BELTRAN
BOTIGUERA JUBILADA

Quima Fumadó té 92 anys i molt bona memòria, així que a través dels seus records ens pot transportar a un barri molt diferent de l'actual. Vilapicina i la Torre Llobeta ocupa l'àrea més meridional de Nou Barris, però quan ella era petita aquesta zona, que en aquella època s'anomenava Santa Eulàlia de Vilapicina, era molt diferent. "Predominaven les masies envoltades de camps, tot i que també hi havia algunes cases baixes. La meva família —els meus pares, el meu germà i jo— vivíem en una d'aquestes cases. La nostra tenia planta baixa i primer pis. A la part del darrere de casa hi havia un hort —gairebé tothom en tenia un— on el pare plantava verdures i jo hi vaig posar uns cactus, perquè en aquella època estaven molt de moda i les nenes a l'escola els intercanviàvem. On ara hi ha el Mercat de la Mercè hi havia les terres conreades de Can Basté", ens explica la Quima.

El nucli de Santa Eulàlia de Vilapicina és força antic i encara hi trobem tres edificis de gran valor patrimonial: el santuari de Santa Eulàlia de Vilapicina, del segle XVIII, tot i que fa més de mil anys que en aquest indret hi ha una església; Ca n'Artés, un antic hostel construït entre els segles XV i XVI, i Can Basté, una antiga masia del segle XVIII, on des de fa poc més de dues dècades s'allotja un dels centres cívics del districte. Avui aquest nucli arquitectònic se situa al límit del barri veí, el Turó de la Peira.

Un altre dels elements arquitectònics destacables de Vilapicina i la Torre Llobeta és precisament l'edifici de la Torre Llobeta, una antiga casa senyorial del segle XV reconvertida posteriorment en masia on, des dels anys vuitanta, trobem un altre centre cívic.

Les escoles

Avui el barri té una població de 25.000 habitants, però durant la infantesa de la Quima a la zona hi vivia molt poca gent. "Jo crec que de nenes de

Centre Cívic Can Basté.

la meva edat n'érem tres. A l'escola també érem pocs. En teníem dues: la de les germanes Dominiques i la de l'Ajuntament. Com que el meu pare pensava que en una escola religiosa em passaria massa hores resant i no n'aprendria tant, em van enviar a l'escola pública, però la professora tenia molts fills i començava les classes una hora més tard de l'hora prevista i acabava una hora abans. Crec que com tenia tants fills no donava a l'abast per fer-ho tot. Aquelles hores, els alumnes ens les passàvem jugant al carrer. En aquella època, els nens jugàvem molt al carrer. A més, les masies també estaven obertes a tothom i ens hi acostàvem tant com volíem”.

Al pare de la Quima la laxitud d'aquella professora no li va semblar molt apropiada i, malgrat les reticències inicials, va decidir apuntar la seva filla a l'escola religiosa que, en esclatar la Guerra Civil, va deixar de ser-ho. “Quan va començar la guerra jo tenia deu anys. Les monges van marxar i els nou mestres que van venir van canviar el nom del col·legi i li van posar ‘Mèxic’. Recordo que als professors els havíem de dir ‘compañero’ i ‘compañera’ i que les classes eren mixtes. Quan va acabar la guerra van tornar les monges, jo encara tenia tretze anys i vaig estudiar un any més. Als catorze anys em vaig posar a treballar”.

La Festa Major

La Guerra Civil també va acabar amb un dels esdeveniments anuals que més li agradava a Quima Fumadó de nena: la Festa Major. “Se celebrava per Sant Jaume i durava més d’una setmana. A la plaça de Santa Eulàlia, hi muntaven un envelat molt bonic. Hi havia ball i venia gent de Sant Andreu, d’Horta... Fins i tot teníem una Miss Santa Eulàlia, que era la jove més maca del barri. Les senyores es mudaven molt per anar al ball. Les criatures jugàvem a trencar l’olla amb els ulls embenats i també ens llegien contes. Recordo que un any van sortejar algunes llibretes d’estalvis amb diners i a mi me’n va tocar una. Devia tenir uns nou anys i vaig córrer tota contenta a explicar-ho als pares. Vaig estar molts anys posant els petits estalvis en aquella llibreta. Encara la guardo”, diu la Quima amb un somriure d’orella a orella.

Malauradament, en començar la guerra aquests moments de lleure van desaparèixer. “Nosaltres encara vam tenir sort. El pare era massa gran per anar a l’exèrcit i el meu germà massa petit, però sí que recordo les sirenes dels bombardejos i la manca de menjar. I això que jo només era una nena”.

El teixit comercial

Als catorze anys la Quima es va posar a treballar de dependent a al centre de Barcelona. Al barri, en aquell moment el comerç encara era molt escàs i, per tant, no tenia massa sortida laboral. “Quan jo era petita al barri hi havia molt poques botigues. No hi havia mercat. Només teníem quatre botigues: una carnisseria, un forn de pa —que encara està obert—, una peixateria i una cansaladeria. Recordo que la meva mare anava a comprar al mercat de Sant Andreu, que allà sí que hi havia de tot. També és veritat que ens veníem fruita i verdures entre els veïns i, gràcies a això, quedàvem bastant coberts”.

Als anys cinquanta, el barri va experimentar una transformació molt important. A l’entorn de la masia de la Torre Llobeta es van construir onze blocs d’habitatge social per acollir els desnonats de les obres de l’obertura de l’avinguda Drassanes. Al Turó de la Peira, el parc urbà més antic del districte —data del 1936—, es van començar a construir edificis alts, aquest cop destinats a allotjar l’allau d’immigrants que arribava a Barcelona. La Quima fa memòria d’aquests canvis: “El barri va començar a créixer un cop va acabar la Guerra Civil, però als anys cinquanta va canviar tot molt ràpid. Es van tirar a terra moltes masies fantàstiques i es van construir blocs de

pisos on abans hi havia hagut conreus. Encara recordo els camps d'ametllers florits dels voltants de la masia de la Torre Llobeta. Els constructors també compraven cases baixes per fer edificis alts o els hi canviaven als propietaris per un parell o tres de pisos dels blocs que tenien previst edificar. Als anys seixanta, vaig muntar una botiga de roba al carrer Fabra i Puig. Al principi, molts diumenges baixava a arreglar l'aparador o fer alguna cosa que m'havia quedat pendent. I precisament era els diumenges al matí quan la gent venia a veure els pisos del Turó de la Peira. Era una autèntica processó. Venia més gènere els diumenges que qualsevol altre dia de la setmana”.

Als anys cinquanta i seixanta, el barri on havia crescut la Quima es va transformar totalment, tant des del punt de vista urbanístic com social. “Molta gent que va arribar al barri era de fora de Catalunya. Els que ja vivíem aquí de seguida ens vam adonar que venien per quedar-s'hi. Era molt fàcil fer-se càrrec de la seva situació. Trobo que va ser un canvi positiu perquè van donar molta vida al barri. A títol personal, només puc dir que el meu negoci va funcionar gràcies a l'arribada de tots ells”.

Ja fa molts anys que la Quima està jubilada. Mira enrere i se sent molt satisfeta del barri on ha transcorregut tota la seva vida. “Aquí ara hi ha de tot; tenim tot tipus de comerç. Al carrer hi ha vida. També trobo que es pot fer vida cultural sense necessitat de sortir del barri, tant als centres cívics de la Torre Llobeta i de Can Basté com a les antigues cotxeres dels tramvies, on fan moltes conferències i hi vaig tot sovint. De vegades, la gent em pregunta com és possible que estigui en tan bona forma als 92 anys. Jo els contesto que deuen ser els bons aires d'aquest barri”, afirma somrient.

CAMIL PADRÓ

"En temps de postguerra la llum es tallava cada dos per tres i les màquines de pa funcionaven amb gasolina. No hi havia horaris establerts, els comerços eren de gent modesta amb la botiga a sota de casa".

NÚRIA ROURA

"Es feien cues a la carboneria on venien carbó i petroli per a les cuines econòmiques. La Quimeta era molt de barri, els meus pares li compraven les bates. Abans tothom comprava al barri".

MANUELA GUERRA

"Ha canviat molt el tracte. Abans a la botiga veníem roba a l'engròs perquè les senyores venien per necessitat per fer-se la roba. Ara s'ha convertit en una afició i venen molt menys sovint".

NEUS FERRER

"Abans hi havia botigues de tota la vida: la peixateria, el bar, els cavallets a la plaça. Ara encara saludes la gent pel carrer, però abans sabies on eren totes les botigues i ara moltes han canviat".

TERESA FORTUÑO

"Antigament hi havia la fàbrica de mantellines i puntes. Can Basté era una masia amb un senyor molt gran, i també hi havia la botiga de plats i olles de la senyora Emília. Ella, la Quimeta i la Colomer eren les tres amigues del barri".

TOMÁS FELIZ

"Quan era petit els carrers eren de terra i cada botiga venia un producte específic. La gent prenia molt cafè i venia al bar a fer tertúlia. També venia a fer el vermut, que era mític".

MONTSERRAT MITJANS

"El barri s'ha modernitzat molt. Abans hi havia quatre cases, era un barri petit. Li deien la plaça de Catalunya de Nou Barris. Teníem una botigueta, la ferreteria Planes i la xurreria ambulat".

JAUME ZIGÓN

"Recordo la senyora que venia plàstics i la fàbrica de puntes. Quan baixàvem al centre, dèiem que anàvem a Barcelona i els taxis no volien venir fins aquí dalt perquè no estava asfaltat".

MANEL MARTÍN PASCUAL
CATEDRÀTIC D'HISTÒRIA

Va arribar a Barcelona amb 15 anys, procedent de Zamora, i es va instal·lar a la Sagrera, al districte de Sant Andreu. Des que es va casar fa 31 anys, es veí de Virrei Amat, a Nou Barris. És un gran estudiós de la història dels dos districtes, sobretot pel que fa al proveïment i la gestió de l'aigua a la ciutat, i tant Nou Barris com Sant Andreu en són clau.

Manel Martín va ser un dels impulsors del Grup d'Història Can Basté, que té per objectiu investigar el passat i mostrar la seva riquesa, precisament en un districte on, durant molt temps, s'ha pensat que gairebé no n'hi havia, d'història.

Quins són els inicis del Grup d'Història Can Basté?

El 1996 el director del Centre Cívic Can Basté, Orland Blasco, es planteja fer alguna cosa per donar a conèixer la història del districte de Nou Barris, en general poc coneguda, ja que el 70%-80% de la població són fills o nets d'immigrants i la història dels seus avantpassats no està vinculada a la zona. I és precisament als llocs on hi ha menys arrelament on és més necessari investigar per donar-ne a conèixer la història. D'aquesta idea neix el Grup d'Història Can Basté. Aprofitant que el 1996 feia 60 anys de l'inici de la Guerra Civil, vam organitzar un cicle de conferències amb professors universitaris de primera fila per explicar què va suposar aquest conflicte bèl·lic al districte. També vam dur a terme una sèrie d'entrevistes als veïns que vivien a la zona abans de la guerra i en vam publicar un llibre. El cert és que abans de la contesa estava poc poblat, però el seu testimoni ens ajuda a conèixer el districte entre el 1920 i el 1936.

La zona que avui ocupa Nou Barris abans que vingués l'onada migratòria dels anys cinquanta i seixanta del segle passat era eminentment rural?

Aquest és un dels falsos mites del districte. Abans aquí teníem un espai de reserva immens. Els propietaris d'aquestes terres sovint vivien a Barcelona i també tenien fàbriques i blocs de pisos de lloguer a l'Eixample o Ciutat Vella, i alguns conreus de vinya. L'actual zona que avui ocupa el districte era una zona de reserva immensa, on es tenien en compte les característiques ambientals i agroeconòmiques, que es transforma dràsticament durant el *desarrollismo* dels anys cinquanta i seixanta. A les zones on hi ha aigua subterrània, és a dir, al llarg de la riera d'Horta, hi havia masies, que eren explotacions de ramaderia, aviram i on hi havia conreus intensius diferents a la vinya i el secà. Aquest era el perfil sobretot a la zona sud del districte. A l'àrea corresponent als actuals barris de Porta i la Prosperitat, als anys vint hi havia les cases dels treballadors de les fàbriques de Sant Andreu. Cal recordar que aquest territori antigament formava part del municipi de Sant Andreu. Com que aquesta és una zona de reserva, també hi trobem equipaments de ciutat. A l'actual camp esportiu de Can Dragó, hi havia els tallers del ferrocarril del nord. L'institut mental també es va construir aquí com un servei per a tota la ciutat, perquè els terrenys eren més barats. Era un edifici enorme; cal pensar que estava a sis quilòmetres i mig de la plaça de Sant Jaume. Ara aquesta distància ens sembla molt petita, però s'ha de tenir en compte que en aquella època la gent es desplaçava en tartana. A l'entrada de Roquetes, la Trinitat Vella i la Trinitat Nova, també hi havia totes les infraestructures relacionades amb l'aigua que, com en els casos anteriors, eren equipaments per a tota la ciutat. Així mateix, també es podien trobar algunes petites fàbriques que, d'alguna manera, eren expansions del nucli industrial de Sant Andreu. Això és el que hi havia, a grans trets, abans de la transformació que viuen moltes barriades del districte als anys cinquanta.

Ha dit que hi ha falsos mites sobre la història de Nou Barris. Quins en serien els altres?

L'altre gran mite és la lluita veïnal. Amb això no vull dir que no sigui certa. I tant que ho és! Aquesta lluita ha estat un fenomen únic, però com a historiadors ens falta informació. Qui eren els propietaris dels terrenys? Qui són els promotors urbanístics? No tindrem un coneixement integral d'aquesta part de la història fins que no tinguem tots els factors. A l'Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris s'està avançant en aquesta recerca. També cal aclarir que el moviment reivindicatiu no és igual a tot el districte.

Església de Santa Eulàlia de Vilapicina.

I tornant al Grup d'Història Can Basté, qui conformava aquest grup quan el van posar en marxa?

Inicialment som un equip de set o vuit persones, totes llicenciades en Geografia o Història. És un treball voluntari, perquè aquesta és una associació sense ànim de lucre i part de la seva essència és el voluntariat. Ens impliquem en el projecte perquè hi creiem i ens agrada. Des del Grup d'Història Can Basté sempre hem promogut la col·laboració amb les altres entitats culturals del districte: l'Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris, altres centres cívics o el Centre d'Estudis Ignasi Iglésias, al districte de Sant Andreu.

I més enllà del projecte inicial sobre la Guerra Civil, quins altres temes han abordat?

Hem intentat donar a conèixer les antigues masies del districte, com ara la de Can Basté. Durant cinc anys vam investigar sobre l'Institut Mental de

la Santa Creu, l'antic psiquiàtric del qual parlava abans. En aquest edifici enorme ara hi ha la seu del districte i altres dependències municipals. És un element paradigmàtic del districte. El 2015 vam muntar una exposició i altres activitats relacionades. També recordo especialment el projecte "Nou Barris al cor". Es van seleccionar moltes fotografies antigues dels vials del districte (Via Júlia, passeig de Verdum, passeig de Fabra i Puig, etc.) i vam demanar als botiguers d'aquests vials que pengessin a l'aparador les fotografies corresponents al vial on hi havia les seves botigues. Després vam organitzar a Can Basté una exposició amb totes les fotografies que els botiguers havien posat als aparadors i va tenir molt èxit. El nostre objectiu era mostrar que el comerç del districte també té unes arrels, volíem donar-li una dimensió social. D'altra banda, muntem rutes dramatitzades i elaborem material didàctic per a nens. L'objectiu és utilitzar tots els recursos disponibles perquè la ciutadania conegui el passat del districte.

Vostè també ha investigat molt sobre el patrimoni hidrològic de Nou Barris. Per què és tan important?

Nou Barris és un punt absolutament paradigmàtic pel que fa a l'abastiment d'aigua de Barcelona. Al nord del Pla de Barcelona, als districtes que toquen amb Montcada, Nou Barris i Sant Andreu, tenim dos mil anys d'història de l'aigua, perquè l'aqüeducte romà venia de Montcada, del Besòs, i arribava a Bàrcino, la ciutat romana. El Rec Comtal es remunta als segles IX i X. Durant més de mil anys la séquia comtal ha proveït d'aigua tota la ciutat de Barcelona. A Vallbona trobem l'únic tram que es conserva al descobert de tot Barcelona. Què tenim específicament a Nou Barris de tot això? La instal·lació d'elevació de l'Ajuntament del Servei Municipal, una part de la qual està a Sant Andreu i l'altra a Nou Barris. Els aqüeductes que venien del Vallès passaven per Nou Barris, mentre que l'aqüeducte que venia del Maresme entrava per Sant Andreu i anava a Nou Barris, com a lloc de transport, per abastir tota la ciutat. Un exemple d'aquest patrimoni és la Casa de l'Aigua de la Trinitat Nova, construïda a començaments del segle XX i rehabilitada recentment. Per sort, s'estan revaloritzant aquests elements al voltant de l'aigua i la ciutadania està descobrint la riquesa d'aquest patrimoni tan singular.

GEMMA GÓMEZ

"El Grup d'Història és dels primers que es va crear a Can Basté, i el Manel en va ser un dels fundadors. Can Basté és una masia antiga i es van dedicar a rescatar la memòria de les masies de Nou Barris i Sant Andreu".

ALICIA FERNÁNDEZ

"Fem difusió de la història del barri, que és més antiga del que pensem. El primer indici és del segle XVIII, dels terrenys rurals que abastien la ciutat, i va evolucionar en àmbit urbà amb les onades d'immigració".

IVAN SÁNCHEZ

"Des del grup donem a conèixer la idiosincràsia del barri, que és molt combativa perquè els habitants s'hi han instal·lat tot trencant amb les seves arrels. El Manel ha sabut captar la consciència perduda del seu poble".

EDUARD PUJOL

"Els referents històrics del barri són la gent que l'ha fet; tot s'ha aconseguit a través de la lluita. El Manel ha estat un gran dinamitzador de la història de Nou Barris".

CARME VILÀ

"El Manel es va implicar molt per recuperar la memòria del barri que es perdia, perquè com a barri obrer sembla com si no en tinguéssim. També l'ha fet conèixer als nens del barri".

LLUÍS POUS

"El principal focus del Manel ha estat l'estudi de l'aigua a Sant Andreu i Nou Barris com a punts d'abastiment d'aigua a la ciutat. Del Manel sorprèn la capacitat que té d'explicar el seu raonament".

JAUME SEDA

"La història de Nou Barris i Sant Andreu està molt lligada, ja que abans eren parts del mateix municipi, tot i que Nou Barris estava més despoblada. La separació dels districtes va ser una decisió arbitrària".

LUPE FERIA

"Al Manel el coneix de les visites teatralitzades que fem a l'Institut Mental de la Santa Creu per la Festa Major. Ens vestim amb roba de l'època i ell molts cops representa el personatge de Pi i Molist".

ARNALDO GIL ALBACETE

FUNDADOR DE L'ARXIU HISTÒRIC DE ROQUETES-NOU BARRIS

A principis dels anys vuitanta, Arnaldo Gil, veí de Roquetes, va constatar que no hi havia cap arxiu de la ciutat que tingués documentació del moviment associatiu i la lluita veïnal que havia viscut —i que en bona part seguia vivint— el seu barri i molts del voltant. Va pensar que si ningú recopilava la documentació sobre el tema, aquesta part de la història es perdria. Aquest neguit va ser la llavor de l'Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris, un centre cultural únic que avui és tot un referent, no només en aquest tema, sinó en la història del districte.

Com van ser els inicis de l'Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris?

Jo estava involucrat en Nova Tertúlia, un grup de gent amb inquietuds culturals que organitzàvem diferents activitats, entre les quals hi havia la de recopilar material d'arxiu. L'any 1983 vam muntar l'exposició gràfica *Nou Barris* amb tot el material que havíem aconseguit fins al moment. Quan vam donar a conèixer la nostra feina, l'Escola d'Adults Freire ens va proposar utilitzar un espai del seu centre per muntar l'arxiu. Bé, en realitat arxivàvem el material als prestatges de la guarderia. El novembre del 1983 vam fundar oficialment l'Arxiu de Roquetes, que en un principi només abastava les barriades antigues de Nou Barris (la Guineueta, Canyelles, la Prosperitat, Roquetes, Verdum, la Trinitat Vella, Torre Baró, Vallbona i Ciutat Meridiana), ja que el districte encara no estava configurat en els tretze barris actuals.

Qui formava part d'aquest arxiu?

Inicialment érem un grup de deu persones. Ara tenim 240 socis i una vintena de col·laboradors habituals. Quan vam començar, cap de nosaltres tenia formació universitària. El primer historiador va ser Francesc Pujol el 1985, qui més endavant publicaria un recull dels seus articles al llibre *Rel·ligant Nou Barris*, una obra molt rellevant per a l'arxiu. Als anys noranta,

Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris.

també es va incorporar la gent del Grup d'Història de Nou Barris. Aquests impulsos ens van permetre avançar i, a poc a poc, vam començar a organitzar seminaris, donar xerrades, col·laborar amb altres arxius, involucrar-nos en exposicions fora del districte...

Com s'han finançat al llarg dels anys?

La feina s'ha fet sempre de manera voluntària. Els primers anys els recursos eren mínims, ja que no teníem cap ajut públic. Per a nosaltres sempre ha estat important autogestionar-nos i ser totalment independents respecte de l'administració pública, ja que d'aquesta manera treballem amb més llibertat. Actualment, un 30% del nostre pressupost el cobreixen les subvencions; la resta ve de la quota dels socis, la reproducció de documents, la venda de llibres, etc. No cobrem per les activitats culturals que oferim per no limitar l'accés a les persones amb més dificultats econòmiques. De vegades, a la gent li costa entendre aquesta gratuïtat, però forma part de la nostra política. Per a mi aquesta feina voluntària és una manera de retornar a la societat tot el que m'ha donat. A més, jo aquí m'ho passo molt bé!

Quina és la procedència del material d'arxiu?

En un principi, ens vam dedicar a recopilar totes les publicacions del barri. Es duia a terme l'activitat *Mirades*, que consistia a fer fotografies del barri per documentar els canvis que s'anaven produint. D'altra banda, cal destacar les donacions dels socis, que són moltes. La documentació d'aquest arxiu no la trobes enlloc més! És molt curiós que un districte com el nostre tingui un arxiu tan potent. El nostre catàleg inclou registres sonors, material audiovisual, fotografia, documentació, cartells, plànols, dossiers, llibres d'història local —en tenim més de 200 títols— i objectes puntuals que cedeixen els veïns. Les donacions són un element molt important. Un altre aspecte molt interessant d'aquest arxiu és que vam començar documentant els anys seixanta i setanta, i cada cop anem més enrere cronològicament.

Havien començat amb l'arxiu dels anys seixanta i setanta, però no havien investigat la història anterior a l'onada migratòria d'aquest període.

Sí, Nou Barris era un districte amb un percentatge molt elevat d'immigrants, fet que va eclipsar la història anterior. Durant anys la gent va construir la seva identitat a partir del lloc d'origen, no del barri on vivia. La idea que Nou Barris no tenia història era una constant, però això no era cert, hi havia població abans. I calia recuperar també aquesta part de la història. Es tractava de lligar el passat amb el present per crear una entitat com a districte. Ara estem rescatant informació sobre la zona al segle XVII.

Quins usuaris consulten l'arxiu?

Un 55% de les consultes les fa gent d'altres districtes: periodistes, estudiants... Però nosaltres col·laborem amb moltes altres entitats, tant de dins com de fora del districte, des de l'Ajuntament de Barcelona fins als arxius municipals, passant per moltes altres institucions. L'any 2001 vam rebre la Medalla d'Honor de Barcelona. També ens contacta gent per veure si poden replicar el model d'aquest arxiu a altres districtes.

I quines són les activitats que fan regularment des de l'arxiu?

Tenim activitats de petit format, com ara les Històries de Cafè, una mena de tertúlies en les quals convidem experts en algun tema i ens reunim al voltant d'una taula per parlar-ne. Això permet que la gent del carrer interactui amb aquests experts de manera més àgil. Tractem tots els temes possibles vinculats al districte i enregistrem totes aquestes activitats. D'al-

tra banda, cada any ens enfoquem en un tema. El 2017 ha estat l'aigua. El 2018 el dedicarem als arxius. Les exposicions, conferències, passejades pel barri... estaran vinculades a aquest tema. També fem les Rutes per Collserola, ja que dins dels nostres objectius hi ha la recuperació del patrimoni natural. Oferim tres rutes a l'any i la nocturna se celebra des de fa 30 anys. Un aspecte molt interessant de tota aquesta tasca de divulgació és que, quan fas una passejada pel barri, els participants t'expliquen més coses de les que ja saps; així doncs, sempre estem ampliant el coneixement.

I vostè, personalment, com valora l'evolució del districte?

Crec que hem aconseguit deixar de ser suburbi per ser part de la ciutat. Tenim revistes dels anys quaranta i cinquanta de l'Associació Catòlica de Verдум, amb portades on es llegeix: "Verдум, camp de missió". L'Església enviava capellans aquí per fer missions, de la mateixa manera que els enviava a molts països de Sud-amèrica. Això és un indicatiu de la situació. Quan jo era petit, recordo que casa meua quedava al davant d'un barranc, i que els veïns de Torre Baró anaven a buscar aigua a un dipòsit perquè no tenien aigua corrent a casa. També recordo que els nens jugàvem al futbol al carrer amb tota tranquil·litat perquè no hi havia cotxes, però és que molts carrers no estaven ni asfaltats. No hi havia res. En canvi, avui tenim molts equipaments. Hi ha diverses línies d'autobusos i parada de metro, i això ens connecta fàcilment amb el centre de la ciutat. Hem lluitat molt per superar les deficiències. Quan fas les Passejades pel Barri, veus que darrere de molts serveis hi ha una història: des del semàfor fins al centre de salut. La imatge del Nou Barris lluitador és molt important, però encara ho és més la del Nou Barris cultural. Moltes de les notícies que actualment es donen del districte són positives. I crec que des de l'arxiu hem ajudat a crear una identitat com a districte.

MARÍA LOURDES FERRANDO

"L'Arni és l'ànima de l'arxiu. El va fundar amb la idea de recuperar la història del barri, que és molt intensa, sobretot a partir de l'onada d'immigració, i així aconseguir dignificar-lo".

ANTONIO PASCUAL

"El que té un arxiu té un tresor. Aquí hi ha moltes coses que han sortit a la llum gràcies a l'arxiu i que seguirien adormides si no hi haguessin hagut els mitjans perquè la gent li donés un valor".

RICARD FERNÁNDEZ

"Deien que Nou Barris no tenia història. Des de l'arxiu s'ha lluitat perquè, a través de la història, Nou Barris deixés de ser un suburbi i passés a integrar-se a la ciutat com un territori més".

JOSEP MARIA BABÍ

"No és el mateix viure el barri que habitar-lo: si no coneixes el teu barri perds les arrels. A l'arxiu tenim cura d'això, és un element de cohesió entre els veïns en un barri tan heterogeni".

NÚRIA CLIMENT

"L'arxiu ajuda molta gent que ve a buscar informació o fotos del barri. Moltes de les fotos que em miro em fan gràcia perquè veus com ha anat canviant el barri".

ALBERT MONTANER

"A l'arxiu hem recollit totes les lluites veïnals en fotos, com quan es va 'segrestar' un autobús per demostrar que podia arribar a Nou Barris. Els nous socis no coneixen aquesta història".

LOURDES PONCE

"L'arxiu és un punt de referència per a tothom; guarda les fotos i els dona un ús. És una peça clau en el procés per a la recuperació de la història de les lluites i reivindicacions veïnals".

JORDI SÁNCHEZ

"Des de l'arxiu hem fet valer i reconèixer la nostra història. Sembla que ara tothom l'ha oblidat, però ve de molts segles. L'Arni ha fet molta recerca de camp per trobar elements històrics oblidats".

FILIBERTO BRAVO SANTOS

PRESIDENT DE L'ASSOCIACIÓ DE VEÏNS DE CIUTAT MERIDIANA

Ciutat Meridiana és un dels barris més joves de Barcelona i, durant molts anys, també un dels més aïllats. Ubicat en un vessant del Turó de les Roquetes, està constituït per un conjunt de grans blocs d'habitatges construïts sobre uns terrenys amb molt pendent. Uns terrenys, per cert, inicialment destinats a la construcció d'un cementiri, però que l'excés d'humitats va obligar a descartar. "La zona no tenia les condicions per allotjar els morts, però l'afany especulatiu va fer que construïssin un barri per als vius", comenta amb ironia Filiberto Bravo, membre actiu de l'Associació de Veïns de Ciutat Meridiana des de fa dècades i actual president.

El 1963 l'alcalde Josep Maria Porcioles va aprovar un pla per construir el barri en una zona de 33 hectàrees. Quatre anys més tard, el 1967, el projecte ja comptava amb habitatges per allotjar més de 10.000 persones. El problema era que mancaven pràcticament tots els equipaments i els serveis urbans previstos al pla inicial: escoles, ambulatori, transport públic, etc.

El Filiberto va arribar a Barcelona amb 15 anys procedent de Càceres. Primer va viure a Santa Coloma de Gramenet, però als 18 anys va començar a freqüentar Ciutat Meridiana: "La colla d'amics vivia en aquesta barriada i jo hi venia sovint. El 1971 va ser l'any de la cacera de les rates. N'hi havia tantes que es va organitzar un concurs per veure qui n'agafava la més gran, fins i tot m'he vist després en algunes fotos". Aquest és un dels primers records que el Filiberto té del barri i il·lustra clarament els greus problemes de salubritat. Cap a mitjans dels setanta, es va instal·lar definitivament a viure al barri. "Decideixo implicar-me en l'associació de veïns perquè em sembla el lloc més idoni per impulsar canvis i millorar la realitat", afirma contundent.

Associació de Veïns i Veïnes de Ciutat Meridiana.

Igual que el Filiberto, la població inicial de Ciutat Meridiana provenia d'altres indrets de l'estat espanyol i, també com ell, era bastant jove. En general, era gent treballadora que arribava a Barcelona per cobrir la demanda de mà d'obra d'una indústria creixent. Va treballar de tallador a la indústria tèxtil fins que es va jubilar.

D'una reivindicació a una altra

Al poc temps d'inaugurar el barri, les humitats van començar a afectar els edificis, que a més presentaven problemes greus en la construcció. Es va iniciar així la primera lluita veïnal perquè l'empresa constructora es fes càrrec dels desperfectes. I com al barri tot estava per fer, aquesta primera victòria va portar a altres reivindicacions. "A mitjans dels anys setanta, els equipaments al barri eren mínims. L'ambulatori era un local minúscul amb un sol metge. Després de moltes protestes, vam aconseguir que n'instal·lessin un altre, però els baixos d'aquell edifici també es van inundar, així que finalment van construir el CAP que encara tenim avui dia", ens explica el Filiberto.

Els equipaments educatius d'aquells primers anys no eren millors que els sanitaris. "La lluita perquè obrissin les escoles va ser molt dura. Només n'hi havia dues de públiques, una de privada i dues acadèmies, també privades. Tots aquests centres privats eren de concertació. En una d'aquestes escoles, tractaven tan malament els alumnes com els professors i ens vam mobilitzar perquè la tanquessin i en fessin una de nova. Vam ocupar l'antic cinema i el vam utilitzar com a escola fins que vam tenir-ne la nova. Finalment, es va obrir la Ferrer i Guàrdia, on a més vam aconseguir que es posessin els mestres que nosaltres volíem", recorda el Filiberto.

L'arribada dels primers ajuntaments democràtics, sumat a les reivindicacions veïnals dels anys setanta i vuitanta, va suposar grans millores per a aquest i altres barris del districte: escales mecàniques per salvar els principals desnivells, més escoles i guarderies, centres mèdico-sanitaris, instal·lacions esportives... Tot i que encara quedava molt per fer, els avenços van ser innegables.

Pel que fa al transport, es va haver d'esperar fins al 2003 perquè la línia 11 del metro (lleuger) connectés el barri amb la resta de la ciutat. "Quan vaig arribar només hi havia un autobús, que et portava fins a la plaça de Tetuan, i el tren s'aturava tan sols cada mitja hora. A la part alta del barri no hi arribava cap autobús. Tot això ha canviat molt. Ara fins i tot tenim línies d'autobusos per moure'ns per dins del barri", destaca el president de l'Associació de Veïns de Ciutat Meridiana.

També se sent especialment satisfet amb la Biblioteca Zona Nord, un edifici de nova construcció integrat en el paisatge i que disposa de 1.462 m² amb tot tipus d'equipaments: "Dubto que hi hagi una biblioteca més maca que aquesta en tot Nou Barris", afirma satisfet.

La segona onada migratòria

A finals dels 90 i principis dels 2000, Ciutat Meridiana va rebre l'arribada de població de procedència molt diversa, principalment de Sud-amèrica, el Pakistan i el Marroc. "En menys d'una dècada el barri viu un canvi brutal. Apareixen bancs i agències immobiliàries com bolets. Vam passar de tenir un parell de sucursals bancàries a tenir-ne una dotzena. Comencen a arribar persones emigrades de molts països diferents, perquè aquí l'habitatge és més barat que a altres barris de Barcelona", diu el Filiberto.

Eren els anys del boom econòmic i la bombolla immobiliària, però l'esclat de la crisi econòmica el 2008 va fer estralls, i Ciutat Meridiana es va convertir en notícia per ser un dels barris amb més desnonaments de tot l'estat espanyol. "Des de l'associació de veïns, al principi no estàvem gaire al cas de la dimensió del problema, però quan en vam ser conscients ens hi vam implicar de ple. Fa 9 anys que intentem aturar els desnonaments no només de Ciutat Meridiana, sinó també a altres zones de Nou Barris i, de tant en tant, també donem un cop de mà fora del districte. Moltes famílies han hagut de marxar del barri i els pisos buits també s'acaben ocupant".

El cert és que, com a conseqüència dels desnonaments, molts immigrants nous van començar a implicar-se en l'Associació de Veïns de Ciutat Meridiana. En l'actualitat, l'assemblea està formada per entre 70 i 100 persones, que es reuneixen un cop a la setmana. Un dels molts objectius de l'entitat és millorar la convivència entre els veïns originaris del barri i els que han arribat recentment. "Aquí tots hem estat immigrants algun cop, però la convivència entre les diferents comunitats no sempre és fàcil. A l'associació intentem decidir entre tots. Els nous són els més damnificats pels desnonaments, però l'atur està afectant tothom. I no tenir feina et pot portar molt ràpidament a la marginalitat. El nostre objectiu és evitar tant sí com no que això passi".

Precisament per afavorir la incorporació al mercat laboral, el 2014 l'Ajuntament va inaugurar l'Ateneu de Fabricació de Ciutat Meridiana, un espai de cocreació i aprenentatge que integra organitzacions, universitats i empreses. L'objectiu és millorar la formació en noves tecnologies i la creació i la innovació digitals. A més, el de Ciutat Meridiana està especialitzat en ocupació laboral. En un principi, l'associació de veïns es va mostrar una mica reticent a l'apertura d'aquest equipament, ja que estaven reclamant un banc d'aliments i un centre de formació ocupacional. "No critico ni defenso l'Ateneu de Fabricació. Segurament és una bona iniciativa. L'únic que dic és que a Ciutat Meridiana la prioritat és acabar amb l'atur i necessitem formació que doni autèntiques sortides laborals a la gent. Aquesta ara és la prioritat del nostre barri i la que farà que tots hi visquem millor", conclou el Filiberto.

**JOAQUÍN
GALLARDO**

"El Fili sempre és a tot arreu; l'estimem molt al barri. Ha demanat amb constància a l'Ajuntament que es fessin coses que estaven aturades. A l'associació ens donem suport entre tots".

FIO LORENTE

"Conec el Fili de fa anys. Té aquesta força interior per escoltar, involucrar-se i trobar una solució per ajudar els veïns i el barri. Es pren personalment els problemes que tenim amb els desnonaments".

WILSON FERRERA

"El Fili és un líder, fa seus els problemes de la comunitat i dels ciutadans, vinguin d'on vinguin. És fonamental tenir una figura com la seva, i no només per a aquest barri".

MARÍA GRANADOS

"A l'associació oferim un acompanyament psicològic perquè hi ha molta gent que ve angoixada pels problemes que té".

**MERCEDES
ROSARIO**

"La unió fa la força; junts tenim més capacitat. L'associació ens ajuda en situacions concretes pel que fa a l'habitatge i al barri".

JAIME CADENA

"L'associació ens ajuda sobretot amb els desnonaments, és molt important tenir algú amb qui poder comptar".

JEROS SARENO

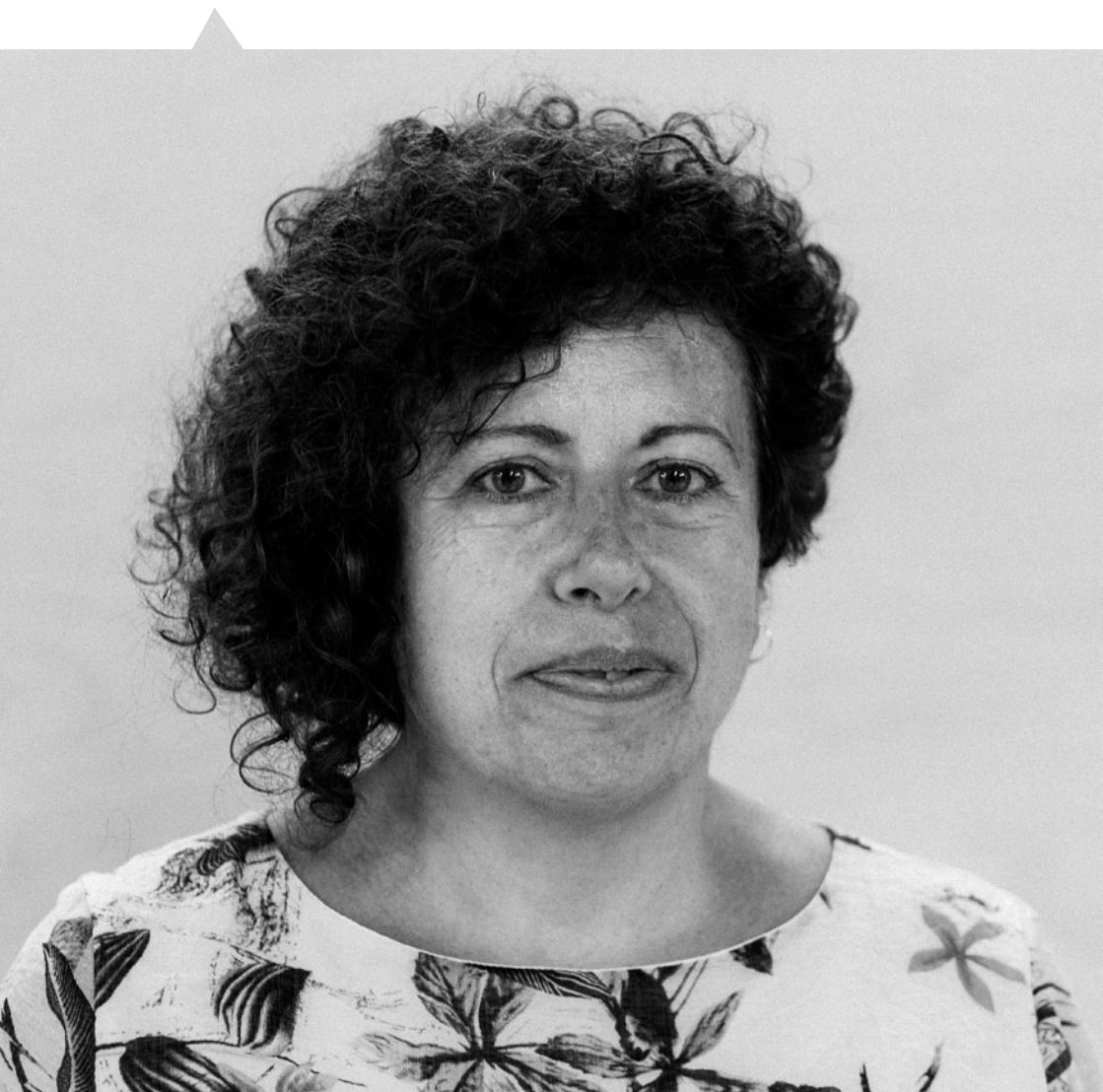
"El Fili està a l'associació com a líder, lluitant amb l'administració pels problemes del barri, i no només de l'habitatge. Ara estem reclamant unes escales mecàniques i un poliesportiu".

LUCÍA ENRÍQUEZ

"Jo vaig venir a l'associació destrossada i el Fili em va dir que no estava sola i em va apoderar per solucionar i tramitar els meus problemes".

MONTSE ARGENTE JIMÉNEZ
BIBLIOTECÀRIA I DOCUMENTALISTA

El primer cop que Montse Argente va veure una biblioteca era mòbil i estava aparcada a la plaça de Virrei Amat. Va haver d'esperar fins al 1982 perquè s'inaugurés la Biblioteca Popular les Roquetes, la primera de tot el districte. Recorda que una banda de música va amenitzar l'ocasió i que també hi van assistir les autoritats. Per sort, avui Nou Barris compta amb cinc biblioteques i, en aquest sentit, no té res a envejar a altres districtes de la ciutat.

El cas és que la manca d'aquest equipament no va dissuadir la Montse d'estudiar Biblioteconomia i Documentació. Potser fins i tot va potenciar-ho. Des de fa 24 anys és responsable del Centre de Documentació Joaquina Alemany i Roca de l'Institut Català de les Dones, al barri del Raval. A Nou Barris, el districte on sempre ha viscut, col·labora en el Consell de Feminismes de Nou Barris i en altres iniciatives vinculades a les dones.

En què consisteix el Consell de Feminismes del districte de Nou Barris?

És un consell que va desenvolupar el districte de Nou Barris durant la legislatura actual. Hi participem dones de diferents entitats, de partits polítics, altres que col·laboren a títol personal... Varia molt. Aquest consell depèn de l'Ajuntament. És una mena d'òrgan consultiu que té com a objectiu donar suport a iniciatives que millorin la situació de les dones.

I quines iniciatives duu a terme al districte?

Organitzem activitats per a algunes dates puntuals, com ara el Dia Internacional contra la Violència envers les dones, però un dels projectes més rellevants, tot i que de l'etapa anterior, ha estat la publicació del llibre *Dones de Nou de Barris*. Ha generat tant d'interès que ara n'estem preparant un altre.

Ens pot explicar més coses sobre el llibre *Dones de Nou Barris*?

Durant mesos, un grup de dones ens vam reunir periòdicament per aplegar material fotogràfic, bàsicament procedent dels nostres àlbums familiars, però també de les aportacions de diferents associacions i entitats del districte. Aquests llibres s'han publicat a cada districte de Barcelona.

El llibre s'organitza a partir de quatre eixos principals: migració, treball domèstic, treball remunerat i participació social. I, a partir de cada fotografia, es crea el relat. Per a mi, la participació en aquest llibre va ser una manera de retrobar-me amb la història familiar, connectar amb el barri de la meva infantesa i veure'n l'evolució.

I com era el barri de la seva infantesa?

Era un barri amb moltes mancances, de gent obrera que havia de lluitar molt per tirar endavant. Jo era filla única, però el pare tenia dues feines i la mare també treballava dins i fora de casa, concretament com a cuinera a l'escola on jo anava.

A l'escola érem 50 alumnes a la classe, totes nenes, tot i que era un col·legi públic. Recordo que venien nenes procedents de Torre Baró i a la tarda, a l'hivern, havien de sortir abans de classe per tornar a casa amb llum natural perquè havien d'anar per camins de muntanya sense enllumenat. Marxaven totes en grup. Això succeïa a finals dels anys seixanta i principis dels setanta. La majoria de les nostres mares havien de treballar fora de casa per contribuir a l'economia domèstica. Així doncs, les alumnes dinàvem a l'escola o ens espavilàvem com podíem. Per descomptat, no hi havia cap tipus de reforç escolar per a aquelles nenes que el necessitaven. De fet, era bastant fàcil faltar a classe perquè no hi havia gaire control.

Com que la major part de la població era de fora de Catalunya, el català gairebé ni el senties, només el parlaven les famílies que estaven al barri abans dels anys cinquanta.

Quan va arribar el moment d'estudiar secundària, vaig haver de sortir del districte perquè en aquell moment encara no hi havia cap institut.

Per sort, a poc a poc les coses van anar millorant. Als 15 anys vaig prendre consciència de l'activitat associativa del barri, en la qual les dones jugaven un paper molt important.

Biblioteca Popular de Roquetes.

Per què és tan important el paper de les dones?

Les dones de Nou Barris no només treballaven dins i fora de casa, sinó que es van implicar totalment en les reivindicacions que es van fer al barri. Cal pensar que molts cops elles patien encara més les mancances en infraestructures i serveis. Si no hi havia guarderies, no podien deixar els nens enlloc mentre eren a la feina. Si faltaven comerços, havien de sortir del barri per comprar, però, a més a més, desplaçar-se tampoc era fàcil perquè els transports públics també eren deficients i, durant molt temps, els carrers no van estar ni asfaltats. Així que van ser les dones les que més van sortir al carrer per reclamar guarderies, habitatge digne... Són elles les que més van donar la cara.

Llavors, elles eren més actives a l'hora de reivindicar millores?

Organitzaven els homes. A les assemblees de veïns i altres organitzacions els que tenien els càrrecs amb més responsabilitat eren homes, però les que aturaven el trànsit per exigir un semàfor en un carrer eren les dones. Elles, llevat d'alguna excepció, acostumaven a quedar-se al darrere, subordinades a les decisions dels homes.

I als anys seixanta i setanta, hi havia alguna espurna de feminisme entre tot aquest associacionisme que es vivia en aquests barris?

Per a mi la data clau és maig del 1976, quan es van celebrar les primeres

Jornades Catalanes de la Dona al paranimf de la Universitat de Barcelona. Són unes jornades a tot Catalunya. I marquen un abans i un després en la història del feminisme, també des del punt de vista dels barris, ja que moltes dones assisteixen a aquestes jornades com a membres d'una associació de veïns. I allà descobreixen que a l'associació de veïns no hi pinten gaire i que potser haurien de crear entitats específiques per a dones. Aquest dubte també es planteja en molts partits polítics.

En aquelles jornades, es tracten molts temes: sexualitat, participació, política, educació, les dones al barri... I moltes prenen consciència de la discriminació que pateixen en pràcticament tots els àmbits. Cal recordar que fins al 1975 una dona no podia obrir un compte bancari sense el permís d'un home. Hi assisteixen també dones amb formació, per exemple juristes, que comencen a treballar i impulsen lleis perquè aquesta situació canviï. A partir d'aquell moment, les associacions de veïns van incorporant les vocalies de dones.

Tornant al barri, també és important l'any 1980, que és quan l'escola Freire va començar a oferir formació a persones adultes i les dones es van plantejar que volien incrementar els seus coneixements i que podien fer-ho. Es van apuntar a classes d'alfabetització, van aprendre català... És una escola mixta, però la majoria de l'alumnat són dones.

Ha comentat que al Consell de Feminismes del districte de Nou Barris estan preparant un segon llibre. Ens en pot avançar alguna cosa?

Els temes que cal abordar són el dret a l'habitatge i la violència de gènere. La participació està sent més desigual, potser també perquè tractem un tema més sensible com és la violència de gènere. A Nou Barris hi ha força entitats centrades en les dones i unes quantes que treballen el tema. Aviat també es publicarà una guia d'entitats i recursos per a dones.

Com veu la situació actual de les dones? Sembla que a Nou Barris hi ha moltes dones al capdavant de les entitats.

Sí, crec que aquesta situació ha millorat, però si fem una estadística de les presidentes que hi ha a les associacions de veïns i a altres organismes, probablement veurem que encara tenim molt camí per recórrer. Per descomptat, el món laboral també ha millorat molt i ara moltes dones treballen per desenvolupar-nos professionalment, i no únicament com una manera de millorar els ingressos de la família. I, pel que fa a la participació social i política, les dones a Nou Barris continuen estant molt presents.

DOLORES MAS

"Al Casal Gran de la Trinitat Nova vam tenir tres monges que donaven classes als nens del barri en barracons. Van fer molt pel barri, eren les millors. Els meus fills van acabar els estudis amb elles".

MARIBEL MATEU

"Les dones han estat molt implicades en actes i manifestacions. Abans les dones treballaven més, es llevaven a les 5 del matí a fer les feines de la casa. Fregaven de genolls a terra i els sortien penellons a les mans".

SOLEDAD SERRANO

"Vaig començar cosint a casa perquè volien que aprengué a fer-ho, però no cotitzava res. Als 14 anys, vaig entrar a treballar en una fàbrica de clips i després de teixits. Ara em fan mal les mans".

CARMEN CAMPANARIO

"Les dones ens vam manifestar per l'aigua, per l'ambulatori i per la residència, ja que no deixaven entrar la gent del barri. Els homes hi anaven menys perquè treballaven i de seguida els tancaven a la presó".

CARMEN MARTÍNEZ

"Aquí eren les dones les que reivindicaven que hi hagués aigua al districte, un mercat o que pugessin els autobusos. La dona sempre ha sigut lluitadora tant a casa com a fora".

OLÍMPIA FERNÁNDEZ

"Jo vaig treballar de cambrera, i el meu fill més petit, quan era un nadó, me l'emportava a la feina. Treballava de 8 a 22 h. Vaig tenir 6 fills i, llavors, ja em vaig quedar a casa, on feia etiquetes i calendaris".

MARIANA RIUS

"Abans veníem aquí a la muntanya a enterrar les sardines i a buscar raïm a les vinyes. Ens van tirar a terra la casa a Sant Andreu i ens van donar el pis a la Trinitat Nova. Hem trepitjat molt de fang".

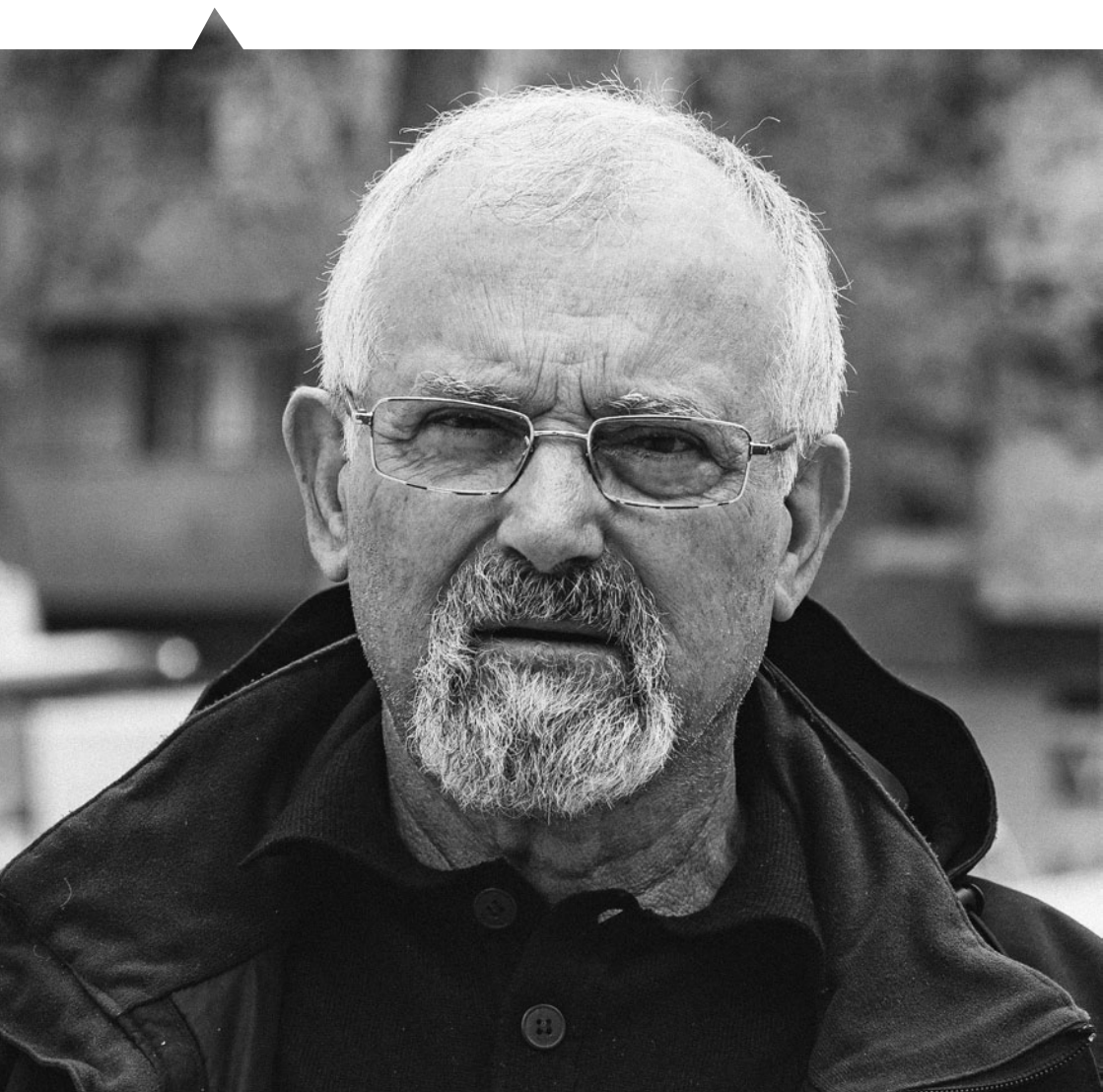

ELVIRA RODRÍGUEZ

"Quan els nens eren petits, fèiem manifestacions per demanar parcs, escoles, semàfors. Sortíem al carrer, a la Meridiana, i venien els guàrdies. Sortíem corrents, cames ajudeu-me".

ANTONIO SILVA PÉREZ

PRESIDENT DE L'ASSOCIACIÓ DE VEÏNS DEL TURÓ DE LA PEIRA

Va arribar el 1966 a Barcelona procedent de Huelva amb només 15 anys. Al principi, es va instal·lar a la zona de la plaça d'Espanya, però aviat es va traslladar a Roquetes, on encara viu. Ja des dels inicis de la seva arribada a Nou Barris, es va implicar de manera activa en el moviment veïnal de l'Associació de Veïns del Turó de la Peira. En l'àmbit professional, ha desenvolupat feines al sector de la construcció i l'industrial. El 1979 va decidir obrir el seu negoci i fer de sabater, un ofici que havia après durant els anys d'escola i que li va permetre tenir un taller de reparació de calçat fins a la seva jubilació, el 2012.

Per què va decidir obrir un negoci al Turó de la Peira?

Aquí el comerç funcionava bé. El barri s'havia urbanitzat als anys seixanta i la població era molt jove. Abans de muntar el taller de reparació de calçat, sortia per aquí els caps de setmana. Venia amb els amics a una discoteca. La majoria de veïns era gent procedent d'altres zones d'Espanya. Era un barri molt dinàmic i sa, en tots els sentits. Vaig obrir la botiga el 1979 i el negoci sempre va funcionar.

Quan comença a implicar-se en l'Associació de Veïns del Turó de la Peira?

Quan obro el negoci. Abans havia estat president de l'Associació de Veïns de Roquetes. Fa 50 anys que participo activament en el moviment ciutadà perquè, si vols millorar el teu entorn, cal implicar-s'hi. Quan vaig venir a treballar al Turó de la Peira vaig decidir entrar a formar part de l'associació de veïns. I aquí continuo.

Quins reptes tenia l'entitat en aquells moments?

Com he dit, el comerç era actiu i la convivència entre els veïns era molt bona, però calien millores en alguns serveis. Ens feia falta un bus de barri,

un ambulatori, centres cívics... Tot això ho vam anar aconseguint al llarg dels anys. En aquella època, els membres de l'associació de veïns érem gent jove, amb empenta, positius i estàvem molt units. Aquest sempre ha estat un barri molt combatiu, però alhora molt alegre.

Aquest barri té també un dels millors parcs de la ciutat.

Sí, el parc del Turó de la Peira és únic, els pins són autòctons i les vistes de Collserola i el mar són espectaculars. A més, és un gran pulmó. Abans anàvem sovint a passar-hi el dia. Malauradament, ara està bastant descuidat i, des de l'associació de veïns, estem parlant amb el districte sobre les accions que cal emprendre per recuperar aquest espai verd.

En quins aspectes creu que ha canviat més el barri?

Bé, al Turó de la Peira es pot parlar d'un abans i un després de l'11 de novembre de 1990, quan es va ensorrar un edifici del carrer Cadí a causa de l'aluminosi i va morir una veïna. Arran d'aquesta desgràcia, vam descobrir que al barri hi havia 4.000 edificis afectats per aluminosi. La gent va haver de deixar casa seva per motius de seguretat. La veritat és que al barri durant un temps tots vam estar en xoc. De sobte, t'assabentes que la casa que has comprat amb molts esforços no és un lloc segur.

Recordo perfectament aquell dia. Per sort, va ser un diumenge, perquè si hagués estat un dia laborable crec que hi hauria hagut més víctimes mortals. L'espectacle era desolador. El barri estava ple de policia, bombers, polítics... I la gent tenia molta por.

I en aquell moment tan dur, què es va fer des de l'associació de veïns?

La prioritat va ser exigir a l'administració que garantís la seguretat de tots els veïns. Molta gent va haver de passar dos anys en un hotel. Des de l'associació de veïns ens vam activar i vam aconseguir que s'enderroquessin els edificis menys segurs i se'n substituïssin per 8 de nous. La resta de pisos es van rehabilitar. Es van posar noves bigues i es van treure totes les humitats que hi havia. Des d'aleshores, no hem tingut cap més problema, tot i que des de l'associació continuem pensant que aquests blocs de pisos afectats per l'aluminosi s'haurien de substituir per uns de nous, principalment perquè cal millorar-ne els fonaments. També vam portar a judici els responsables de la construcció, perquè s'havia utilitzat un ciment adulterat, tot i que el cas es va acabar arxivant.

Parc del Turó de la Peira.

Vostè assumeix la presidència de l'associació el 1995. Com s'anava refent el barri d'aquell cop?

Doncs com podia. Socialment es va viure un canvi molt profund, sobretot perquè la gent jove va marxar. Al barri hi havia molts tallers, on potser tenien entre una cinquantena i un centenar de treballadors, i també van anar tancant. La gent que deixava el barri va llogar els pisos i en molt poc temps la configuració social va canviar radicalment. Va venir molta gent procedent de països de l'Amèrica Llatina, del Pakistan... El canvi va ser molt ràpid i la convivència entre diferents comunitats no sempre ha estat fàcil. És cert que als anys seixanta i setanta també vam arribar molts immigrants, però veníem de diferents parts d'Espanya i culturalment ens sentíem molt propers. Inicialment, aquest canvi social també va afectar les escoles públiques del barri. Al principi els fills dels nousvinguts no parlaven ni català ni castellà i molts pares van pensar que aquest desconeixement de les llengües autòctones faria baixar el nivell del centre i van portar els seus fills a escoles privades. Per sort, gràcies a l'esforç del professorat, aquesta situació amb els anys ha anat millorant.

I com van afectar tots aquests canvis socials el teixit comercial, en el qual vostè també estava implicat?

A mi personalment la botiga sempre m'ha funcionat, i sí que és veritat que la fisonomia d'alguns establiments ha canviat. Ara hi ha més botigues regentades per pakistanesos i sud-americans. Val a dir que el petit comerç no viu el seu millor moment, sobretot perquè ha de competir amb les grans superfícies. A mi em sembla que el comerç és clau per mantenir la vitalitat d'un barri i que, com a consumidors, tots n'hauríem de ser conscients. Per sort, al Turó de la Peira hi ha dues associacions de comerciants molt actives que s'estan movent molt per revertir aquesta situació.

Fa gairebé 40 anys que forma part de l'associació de veïns. Ha canviat molt l'entitat?

Doncs abans la gent era més jove. Encara tenim socis que la van inaugurar. Alguns tenen més de 80 anys, però hi continuen participant activament. Costa que la gent jove s'apunti, tot i que també és cert que quan jo vaig arribar aquest era un barri molt més jove.

Quins temes té sobre la taula l'associació de veïns en aquests moments?

Per una banda, s'està construint una nova piscina i un poliesportiu. Està previst que les obres acabin a finals del 2018. El projecte és molt bonic. Dotarà el barri d'uns equipaments esportius de qualitat. Crec que tothom n'estarà molt satisfet. Per altra banda, hi ha previst un bloc de pisos de protecció oficial amb cent habitatges, on s'instal·laran equipaments com el casal d'avis o un centre social, entre d'altres. Es preveu que s'acabi a mitjans dels anys vint i això serà una injecció de gent jove per al barri. Darrerament també hem estat molt enfeïnats en la millora del servei d'autobusos, perquè s'havien tret parades sense tenir en compte la gent gran que té poca mobilitat. Per últim, estem en una taula de prevenció per solucionar els problemes de convivència entre comunitats. Treballem amb la majoria de forces polítiques, les entitats del barri i els cossos policials amb l'objectiu d'evitar actituds poc cíviques que ens perjudiquen a tots.

MARIA SÁNCHEZ
"Fa 50 anys que l'Antonio és president de l'associació de veïns i ha solucionat molts problemes: els pisos amb l'aluminosi, el nou bloc de pisos, els casals... fins i tot vam aconseguir una policia de barri!"

MARIA LLUÏSA CALPE
"L'Antonio es preocupa pel barri i ens dona suport. Al principi va estar molt actiu quan es van esfondrar les cases. És una persona típica del barri; si no hi fos, l'hauríem de trobar".

MARÍA ÁNGELES LOBATO
"M'he sentit molt acollida al barri, com si fos de tota la vida. Al Casalet he trobat l'enllaç per connectar amb el barri; hi fem moltes activitats".

MARÍA DEL CARMEN SALDAÑA
"Abans aquest era un barri de gent treballadora, tots ens acabàvem de casar. No teníem ni gas ni llum, només podíem encendre una bombeta. La llum ens va arribar la nit de Nadal del 1954".

ENCARNACIÓN GALERA
"El barri s'ha arreglat molt. Abans teníem una roca gran al mig de l'escala i baixàvem tots a planxar a la porteria perquè era l'únic lloc on hi havia electricitat. Les monges feien classe als nens a les botigues del barri".

JOANA JAREÑO
"L'Antonio és dels que coneix millor el barri, ha sigut molt atrevit i decidit. Va millorar molt els habitatges. Era un barri molt de poble i es van fer pisos nous gràcies a l'associació".

MANEL MARTÍNEZ
"L'Antonio està molt compromès amb el barri i ha aconseguit moltes coses: una nova seu social per a l'associació, que el bus del barri fes un nou recorregut o la rehabilitació de pisos".

ROBERT CARRILLO
"L'Antonio fa que l'associació funcioni, coneix i sap amb qui ha de parlar. El barri ha canviat molt: abans no hi havia carrers asfaltats i, a poc a poc, tot això s'ha anat arreglant".

Agraïments

A Enric Calpena i a Lluís Permanyer per aportar rigor
històric i col·laborar en el desenvolupament
d'aquest projecte.

A totes les persones i associacions esmentades
al llarg d'aquest llibre.

Julio Abellán, Aurora Álvarez, Lourdes Álvarez, Montse Argente, Josep Maria Babí, Filiberto Bravo, Sandra Cabezas, Jaime Cadena, Mª Lluïsa Calpe, Carmen Campanario, Francisco Carbajal, Robert Carrillo, Núria Climent, Carles Comas, Ginés Cuesta, Lucía Enríquez, Pilar Escamilla, Jesús Esperabé, Ignasi Fàbregas, Tomás Feliz, Lupe Fera, Olimpia Fernández, Ricard Fernández, Alicia Fernández, Mª Lourdes Ferrando, Neus Ferrer, Wilson Ferrera, César Flores, Teresa Fortuño, Quima Fumadó, Encarnación Galera, Joaquín Gallardo, Charo García, Jorge García, Arnaldo Gil, Azucena Gómez, Gemma Gómez, Jordi González, Susi González, Pablo Gordillo, María Granados, Manuela Guerra, Liliana María Henao, Manolo Hernández, David Herrera, Marta Herrera, Juana Hidalgo, José Iglesias, Amparo Iturriaga, Marcela Iturriaga, Juana Jareño, Rafael Juncadella, María Ángeles Lobato, Fio Lorente, Manel Martín, Manel Martínez, Txell Martínez, Carmen Martínez, Antonio Martínez, Dolores Mas, Maribel Mateu, Mª Carmen Mencía, Piedad Mesas, Anna Miquel, Montserrat Mitjans, Albert Montaner, Iluminada Moreno, Núria Onbaneja, Antonio Pacual, Rosario Padilla, Camil Padró, Nathalie Pérez, Lourdes Ponce, Isabel Pons, Lluís Pous, Marcel·lí Puig, Eduard Pujol, Pepi Ramírez, Miriam Redondo, Mariana Rius, Elvira Rodríguez, Isabel Ros, Mercedes Rosario, Núria Roura, Víctor Ruiz, Mª Àngels Rus, Josep Salas, Víctor Salcedo, M^a del Carmen Saldaña, Jaume Salvan, María Sánchez, Francisca Sánchez, Ivan Sánchez, Jordi Sánchez, Puy Santander, Jeros Sareno, Jaume Seda, Mª Luisa Serralta, Soledad Serrano, Antonio Silva, Roser Solà, Eva Suárez García, Laia Sudrià, Francisco Torres, Jordi Tort, Paulina Urrea, Carme Vilà, Mª Carmen Viso, Jaume Zígón

Memòries del districte Nou Barris

Edita:

Aigües de Barcelona

Col·laboradors:

Enric Calpena, assessor
Lluís Permanyer, assessor
Jaume Grau, historiador
Clara Roig, periodista
Fernanda Adán, periodista
Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris

Disseny i realització

&Comunicas

Entença, 157, 1r

08029 Barcelona

www.comunicas.es

Fotografia:

La Masia Studio

Ajuntament de Barcelona

Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris

Impressió:

Gràfiques Bassó

Dipòsit legal:

B 26738-2017

